

BAN HỌC TẬP KHOA CÔNG NGHỆ PHẦN MỀM

CHUỖI TRAINING CUỐI HỌC KÌ II NĂM HỌC 2021 - 2022

Sharing is learning

Ban học tập

Khoa Công Nghệ Phần Mềm
Trường ĐH Công Nghệ Thông Tin
ĐHQG Hồ Chí Minh

Email / Group

bht.cnpm.uit@gmail.com
fb.com/groups/bht.cnpm.uit
<https://www.facebook.com/bhtcnpm>

Training

Sharing is learning

Hệ điều hành

- 🕒 Thời gian training: 9h15 ngày 13/06/2022
- 👤 Trainer: Đoàn Ngọc Như Quỳnh - KHCL2020.1

Nguyễn Minh Hiếu – KTPM2020

Nguyễn Khắc Thái – KHNT2020

Sharing is learning

Nội dung Training

Sharing is learning

I. Đồng bộ

II. Deadlocks

III. Quản lý bộ nhớ

IV. Bộ nhớ ảo

Sharing is learning

Sharing is learning

I. Đồng bộ (Synchronization)

Sharing is learning

Đồng bộ

Sharing is learning

Nội dung

1. Tổng quan về đồng bộ
2. Các giải pháp Busy Waiting
3. Các giải pháp Sleep & Wake up

Sharing is learning

Sharing is learning

1. Tổng quan về đồng bộ

Sharing is learning

Bài toán ví dụ

count = 0

- Cả 2 process thực thi đồng thời.
- Increase không thể thực thi khi **count** = MAX_SIZE.
- Decrease không thể thực thi khi **count** = 0.

INCREASE

```
while(1)
{
    while (count == MAX_SIZE);
    count++;
}
```

DECREASE

```
while(1)
{
    while (count == 0);
    count--;
}
```

Đồng bộ

Sharing is learning

Mã máy tương ứng:

count++;

- register1 = count
- register1 = register1 + 1
- count = register1

count--;

- register2 = count
- register2 = register2 - 1
- count = register2

register là các thanh ghi của CPU.

Sharing is learning

Đồng bộ

Sharing is learning

Giả sử $\text{count} = 3$, quantum time = 2.

1: INCREASE	$\text{register1} := \text{count}$	$\text{register1} = 3, \text{count} = 3$
2: INCREASE	$\text{register1} := \text{register1} + 1$	$\text{register1} = 4, \text{count} = 3$
3: DECREASE	$\text{register2} := \text{count}$	$\text{register2} = 3, \text{count} = 3$
4: DECREASE	$\text{register2} := \text{register2} - 1$	$\text{register2} = 2, \text{count} = 3$
5: INCREASE	$\text{count} := \text{register1}$	$\text{count} = 4$
6: DECREASE	$\text{count} := \text{register2}$	$\text{count} = 2$

Kết quả biến count phụ thuộc vào thứ tự dòng lệnh.

Ta mong đợi sau khi INCREASE, $\text{count} = 4$, sau khi DECREASE, **$\text{count} = 3$**

Đồng bộ

Sharing is learning

Giả sử $\text{count} = 3$, $\text{quantum time} = 3$.

1: INCREASE	$\text{register1} := \text{count}$	$\text{register1} = 3, \text{count} = 3$
2: INCREASE	$\text{register1} := \text{register1} + 1$	$\text{register1} = 4, \text{count} = 3$
3: INCREASE	$\text{count} := \text{register1}$	$\text{count} = 4$
4: DECREASE	$\text{register2} := \text{count}$	$\text{register2} = 4, \text{count} = 4$
5: DECREASE	$\text{register2} := \text{register2} - 1$	$\text{register2} = 3, \text{count} = 4$
6: DECREASE	$\text{count} := \text{register2}$	$\text{count} = 3$

- Cần phải có giải pháp để các lệnh $\text{count}++$, $\text{count}--$ phải là **đơn nguyên (atomic)**, nghĩa là thực hiện **như một lệnh đơn, không bị ngắt nửa chừng**.

Điều kiện tranh chấp (Race Condition)

- ❑ Nhiều process truy xuất và thao tác đồng thời lên dữ liệu chia sẻ (như ở ví dụ trước là biến count).
- ❑ Kết quả cuối cùng của việc truy xuất phụ thuộc vào thứ tự thực thi của các lệnh thao tác lên dữ liệu.

Để ngăn chặn điều kiện tranh chấp: Bảo đảm sao cho tại mỗi thời điểm chỉ có 1 process được thao tác lên dữ liệu chia sẻ
→ Cần có cơ chế đồng bộ hoạt động của các process này.

Vùng tranh chấp (Critical Section)

- CS là **đoạn mã** chứa các **thao tác lên dữ liệu chia sẻ** trong mỗi tiến trình.
- Ở ví dụ trước biến **count** chính là một Critical Section.
- Cấu trúc của mỗi process truy cập vào CS có đoạn code như sau:

```
Do {  
    entry section          /* vào critical section */  
    critical section      /* truy xuất dữ liệu chia sẻ */  
    exit section           /* rời critical section */  
    remainder section     /* làm những việc khác */  
} While (1)
```

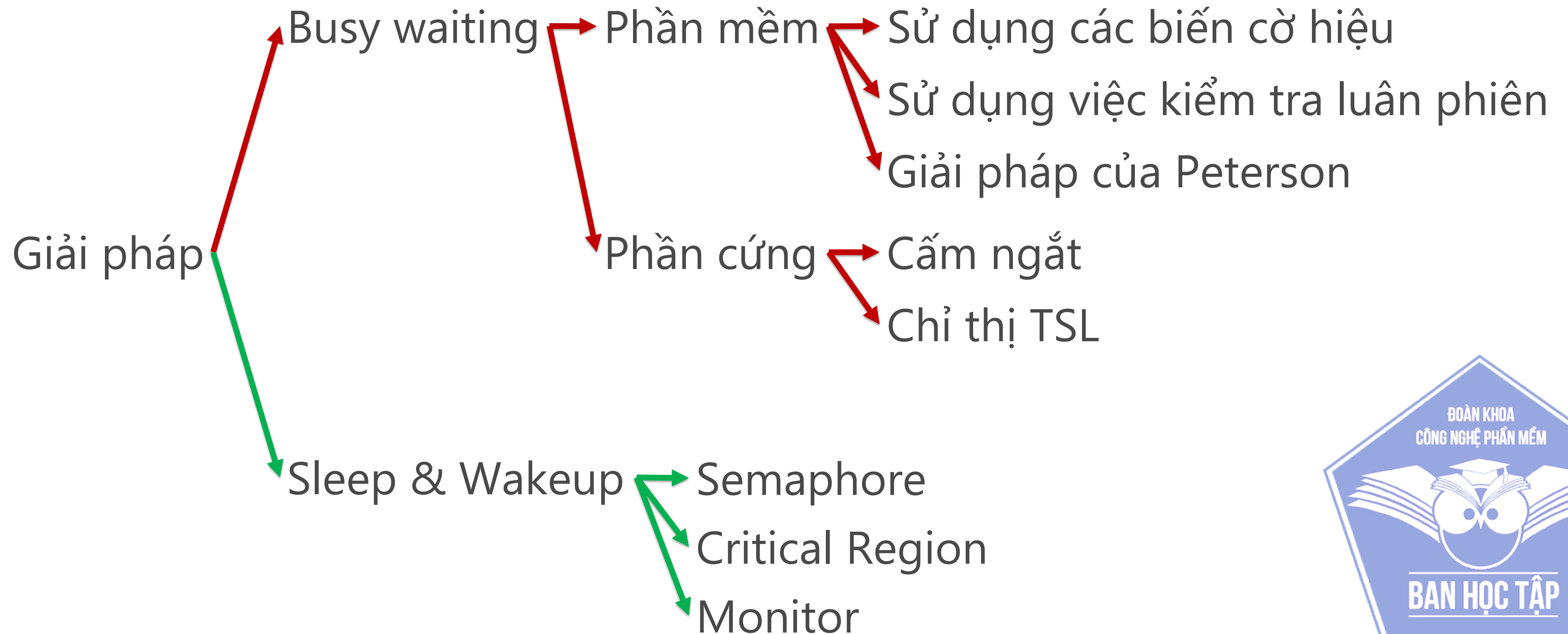
Vấn đề: thiết kế giao thức mà các process có thể dùng để cộng tác, mỗi process phải yêu cầu quyền để đi vào vùng tranh chấp của nó.

Yêu cầu của lời giải cho Critical Section Problem

Lời giải phải thỏa ba tính chất:

- 1. Loại trừ tương hỗ** (Mutual exclusion - Mutex): Nếu process P_i đang thực thi trong vùng tranh chấp của nó thì không process nào khác được thực thi trong vùng tranh chấp đó.
- 2. Tiến trình** (Progress): Một tiến trình tạm dừng bên ngoài vùng tranh chấp không được ngăn cản các tiến trình khác vào vùng tranh chấp.
- 3. Chờ đợi có giới hạn** (Bounded waiting): Mỗi process chỉ phải chờ để được vào vùng tranh chấp trong một khoảng thời gian có hạn định nào đó.
→ Không xảy ra tình trạng đói tài nguyên (starvation).

Phân nhóm giải pháp

Các giải pháp Busy Waiting

Tiếp tục tiêu thụ CPU trong khi chờ đợi vào vùng tranh chấp.

Không đòi hỏi sự trợ giúp của hệ điều hành.

while (chưa có quyền) do_nothing();

CS;

Từ bỏ quyền sử dụng CS;

Đồng bộ

Các giải pháp Sleep & Wakeup

Từ bỏ CPU khi chưa được vào vùng tranh chấp.

Cần hệ điều hành hỗ trợ.

if (chưa có quyền) sleep();

CS;

Wakeup(somebody);

Sharing is learning

Sharing is learning

Sharing is learning

2. Các giải pháp Busy Waiting

Sharing is learning

2.1 Giải thuật kiểm tra luân phiên (Strict Alternation)

Đặc điểm:

Biến chia sẻ: `int turn; /* khởi đầu turn = 0 */`
Nếu `turn = i` thì P_i được phép vào CS, với $i = 0$ hay 1

Ý tưởng:

Hai tiến trình A, B sử dụng chung biến `turn`.

- `turn = 0` → A vào CS.

- `turn = 1` → B vào CS.

Ban đầu, khởi tạo `turn = 0` → A vào CS trước.

Nếu `turn = 1` → A vào vòng lặp chờ đến khi `turn = 0` thì A mới được vào CS.

Khi process A ra khỏi CS, nó đặt giá trị `turn` về 1 để cho phép process B vào CS.

2.1 Giải thuật kiểm tra luân phiên

P0

```
do
{
    while (turn != 0);
    CS;
    turn = 1;
    RS;
} while(1);
```

P1

```
do
{
    while (turn != 1);
    CS;
    turn = 0;
    RS;
} while(1);
```

Điều gì xảy ra nếu P0 có RS rất lớn còn P1 có RS nhỏ?

- **Thỏa Mutex** vì tại 1 thời điểm, biến turn chỉ có thể mang giá trị 0 hoặc 1.
- **Không thỏa Progress** và **Bounded waiting** vì tính chất "strict alternation" của giải thuật.

2.1 Giải thuật kiểm tra luân phiên

- Giả sử ban đầu $turn = 0$ và P0 có RS lớn hơn nhiều so với P1.

P0

```
do
{
    while (turn != 0); ← turn = 0
    CS; ← turn = 0
    turn = 1; ← turn = 1
    RS; ← turn = 0
} while(1);
```

P1

```
do
{
    while (turn != 1); ← turn = 0
    CS; ← turn = 1
    turn = 0; ← turn = 0
    RS; ← turn = 0
} while(1);
```

P0 đang ở ngoài CS (trong RS) nhưng vẫn ngăn cản P1 vào CS, và nếu P0 vẫn còn trong RS thì P1 sẽ không thể vào CS được.

2.2 Sử dụng biến cờ hiệu

Đặc điểm:

- boolean flag[2]; /* khởi đầu flag[0] = flag[1] = false */
- Nếu flag[i] = true thì P_i "sẵn sàng" vào CS.

```

                                Pi
do {
    flag[ i ] = true;           /* Pi "sẵn sàng" vào CS */
    while (flag[ j ]);          /* Pi "nhường" Pj */
        CS;
    flag[i] = false;
        RS;
} while(1);
```

2.2 Sử dụng biến cờ hiệu

P0

```
do
{
    flag[0] = true;
    while (flag[1]);
    CS;
    flag[0] = false;
    RS;
} while(1);
```

P1

```
do
{
    flag[1] = true;
    while (flag[0]);
    CS;
    flag[1] = false;
    RS;
} while(1);
```

Thoả Mutex. Vì khi P0 đang ở trong CS ($\text{flag}[0] = \text{true}$) thì P1 không thể vào CS được và nếu P1 muốn vào CS thì $\text{flag}[0]$ phải = false.

Xét TH cả 2 process cùng đang thực hiện việc gán biến cờ hiệu tương ứng của chúng = true:
 $\text{flag}[0] = \text{flag}[1] = \text{true}$.

2 tiến trình sẽ mắc trong 1 vòng lặp vô hạn => Cả 2 tiến trình nằm ngoài vùng tranh chấp nhưng chúng lại cản trở lẫn nhau.

2.3 Giải thuật Peterson

- Kết hợp cả giải thuật kiểm tra luân phiên và sử dụng biến cờ hiệu.
- Biến chia sẻ: turn và flag[2]

```
do
{
    flag[i] = true;
    turn = j;
    while (flag[j] && turn == j);
    CS;
    flag[i] = false;
    RS;
} while(1);
```

2.3 Giải thuật Peterson (cho 2 tiến trình)

Ý tưởng:

Hai tiến trình dùng chung hai biến **turn** và **flag[2]** (kiểu int)

Giá trị ban đầu:

- $\text{flag}[0] = \text{flag}[1] = \text{FALSE}$
- $\text{turn} = 0$ hoặc $\text{turn} = 1$

Nếu $\text{flag}[i] = \text{TRUE}$ ($i=0,1$) \rightarrow P_i muốn vào CS

Nếu $\text{turn} = i \rightarrow$ đến lượt P_i vào CS

Để có thể được vào CS, P_i đặt giá trị $\text{flag}[i] = \text{TRUE}$ để thông báo muốn vào CS.

Sau đó, đặt $\text{turn} = j$ để thử hỏi P_j có muốn vào CS hay không. Có 2 trường hợp:

- ☐ P_j không quan tâm đến việc vào CS ($\text{flag}[j] = \text{FALSE}$) \rightarrow P_i có thể vào CS
- ☐ P_j muốn vào CS ($\text{flag}[j] = \text{TRUE}$) \rightarrow P_i phải chờ đến khi $\text{flag}[j] = \text{FALSE}$

Khi P_i rời khỏi CS, đặt lại giá trị cho $\text{flag}[i] = \text{FALSE}$

2.3 Giải thuật Peterson

P0

```
do
{
    flag[0] = TRUE;
    turn = 1;
    while (flag[1] && turn == 1);
        CS;
    flag[0] = false;
    RS;
} while(1);
```

P1

```
do
{
    flag[1] = true;
    turn = 0;
    while (flag[0] && turn == 0);
        CS;
    flag[1] = false;
    RS;
} while(1);
```

2.3 Giải thuật Peterson

Xét 3 tính chất:

Mutual Exclusion: được đảm bảo vì P0 và P1 đều ở trong CS nếu và chỉ nếu

- $\text{flag}[0] = \text{flag}[1] = \text{TRUE}$
 - $\text{turn} = 0$ và $\text{turn} = 1$ (không thể xảy ra, vì tại mỗi thời điểm, turn chỉ có thể là 0 hoặc 1)
- Tại mỗi thời điểm, chỉ có 1 process ở trong CS, vì vậy **thỏa** Mutex.

Progress và Bounded Waiting: thỏa mãn

Khi P0 nằm ngoài CS, thì P0 có chặn P1 vào CS không?

TH1: Trước khi P0 vào CS

Nếu P1 muốn vào CS: $\text{flag}[1] = \text{true}$ và ta có $\text{turn} = 1$

→ P1 vào được CS

TH2: P0 vừa ra khỏi CS

$\text{flag}[0] = \text{false}$ → P1 vào được CS

Vậy, **thỏa** Progress

Giả sử, P0 đang chờ để vào CS. Thời gian P0 chờ tối đa là bao nhiêu?

P0 kẹt ở while, P0 sẽ chờ đến khi 1 trong 2 điều kiện:

+ **ĐK1:** $\text{flag}[1] = \text{false}$

Sau khi P1 ra khỏi CS → P1 gán $\text{flag}[1] = \text{false}$

+ **ĐK2:** $\text{turn} = 0$

Khi P1 chuẩn bị vào CS lần nữa

Vậy, P0 chờ lâu nhất là sau khi P1 vào CS được 1 lần. **Thỏa** Bounded Waiting.

2.4 Giải thuật Bakery

Đặc điểm:

- Trước khi vào CS, process P_i nhận một con số.
Process nào giữ con số nhỏ nhất thì được vào CS.
- Trường hợp P_i và P_j cùng nhận được một chỉ số:
Tiến trình nào nhận trước thì vào trước.
- Khi ra khỏi CS, P_i đặt lại số của mình bằng 0.
- Cơ chế cấp số cho các process thường tạo các số theo cơ chế tăng dần
VD: 1, 2, 3, 3, 3, 3, 4, 5,...

Kí hiệu:

- $(a,b) < (c,d)$ nếu $a < c$ hoặc nếu $a = c$ và $b < d$
- $\max(a_0, \dots, a_k)$ là con số b sao cho $b \geq a_i$ với mọi $i = 0, \dots, k$

2.4 Giải thuật Bakery

```
boolean    choosing[n]; /* Khởi tạo, choosing[i] = false với i = 0,...n-1 */
int        num[n];      /* Khởi tạo, num[i] = 0 với i = 0,...n-1 */

do {
    choosing[i] = true;
    num[i] = max(num[0], num[1], ..., num[n - 1]) + 1; /* Pi càng vào sau thì num[i] càng lớn */
    choosing[i] = false;
    for (j = 0; j < n; j++)
    {
        while (choosing[j]); /* Pj chưa gán num[j] thì chờ Pj gán xong */
        while ((num[j] != 0) && (num[j], j) < (num[i], i)); /* ĐK dừng: num[j] == 0 || */
    }
    critical section
    num[i] = 0;
    remainder section
} while (1);
```


Đồng bộ

Sharing is learning

Luyện tập

P0

```
do
{
    flag[0] = true;
    turn = 0;
    while (flag[1] && turn == 1);
    CS;
    flag[0] = false;
    RS;
} while(1);
```

P1

```
do
{
    flag[1] = true;
    turn = 1;
    while (flag[0] && turn == 0);
    CS;
    flag[1] = false;
    RS;
} while(1);
```

Giải thuật trên có thỏa Mutex không? Vì sao?

Khuyết điểm của các giải pháp phần mềm:

- Tiêu tốn CPU trong khi process đợi để vào CS (liên tục kiểm tra điều kiện).
- Nếu 1 process thực thi lâu trong CS thì 1 giải pháp hiệu quả nên có cơ chế block các process cần đợi.

Tiếp theo ta sẽ tìm hiểu về các giải pháp phần cứng.

Cấm ngắt (disable interrupts)

Dùng các lệnh đặc biệt

2.5 Cấm ngắt

P0

```
do
{
    disable_interrupts();
    CS;
    enable_interrupts();
    RS;
} while(1);
```

P1

```
do
{
    disable_interrupts();
    CS;
    enable_interrupts();
    RS;
} while(1);
```

disable_interrupts(): tiến trình hiện tại ngăn các tiến trình khác tiến vào vùng tranh chấp.

enable_interrupts(): cho phép những tiến trình khác tiến vào vùng tranh chấp.

2.5 Cấm ngắt (Busy waiting)

Trong hệ thống uniprocessor:

- Mutex được đảm bảo.
- Gây ảnh hưởng đến các thành phần khác của hệ thống có sử dụng ngắt như system clock (xem thêm tại <https://tinyurl.com/stclockInterrupt>).
- Cần phải liên tục tạm dừng và phục hồi ngắt dẫn đến hệ thống tốn chi phí quản lý và kiểm soát.

Trong hệ thống multiprocessor:

- Mutex không được đảm bảo
- Chỉ cấm ngắt tại CPU thực thi lệnh `disable_interrupts`.
- Các CPU khác vẫn có thể truy cập bộ nhớ chia sẻ.

2.6 Chỉ thị TSL (Test and Set Lock)

Đặc điểm:

- Đọc và ghi một biến trong 1 thao tác **atomic** (không chia cắt được)
- Biến **Lock** được chia sẻ và khởi tạo **Lock = false**;

```
boolean TestAndSet(boolean *lock) {  
    boolean returnValue = *lock;  
    *lock = true;  
    return returnValue;  
}
```

```
do  
{  
    while(TestAndSet(&Lock));  
    CS;  
    Lock = false;  
    RS;  
} while(1);
```

2.6 Chỉ thị TSL

Khi **Lock** = false bất kỳ tiến trình nào đều có thể vào CS;

1 tiến trình vào được CS sẽ set **Lock** = true nên các tiến trình khác không vào được. **Thỏa Mutex**.

Khi P_i ra khỏi CS thì các tiến trình khác được chọn tùy ý để vào CS.

Không thỏa Bounded waiting => Một số tiến trình có thể bị đói.

Các processor (ví dụ Pentium) cung cấp lệnh đơn Swap(a, b) có tác dụng hoán đổi giá trị a và b và có ưu nhược điểm tương tự như TestAndSet.

2.6.1 Swap và Mutual Exclusion

Đặc điểm:

Biến chia sẻ (khởi tạo là **false**)

- bool lock;
- bool key;

```
void Swap (boolean *a, boolean *b) {  
    boolean temp = *a;  
    *a = *b;  
    *b = temp;  
}
```

```
do  
{  
    key = true;  
    while (key == true)  
        Swap(&lock, &key);  
    /critical section/  
    lock = false;  
    /remainder section/  
} while(1);
```

2.6.2 TSL thoả mãn 3 yêu cầu

Đặc điểm:

Biến chia sẻ (khởi tạo là **false**)

- bool waiting[n];
- bool lock;

```
void Swap (boolean *a, boolean *b) {  
    boolean temp = *a;  
    *a = *b;  
    *b = temp;  
}
```

```
do  
{  
    waiting[i] = true;  
    key = true;  
    while (waiting[i] && key)  
        Swap(&lock, &key);  
    waiting[i] = false;  
    /critical section/  
    j = (i+1) % n;  
    while ((j != i) && !waiting[j])  
        j = (j + 1) % n;  
    if (j == i)  
        lock = false;  
    else  
        waiting[j] = false;  
    /remainder section/  
} while(1);
```


2.6.2 TSL thoả mãn 3 yêu cầu

Đặc điểm:

Biến chia sẻ (khởi tạo là **false**)

- bool waiting[n];
- bool lock;

Mutual exclusion: P_i chỉ có thể vào CS nếu và chỉ nếu:

- waiting[i] = false
- Hoặc key = false
 - key = false chỉ khi TestAndSet (hay Swap) được thực thi
Process đầu tiên thực thi TestAndSet mới có key = false, các process khác đều phải đợi.
 - waiting[i] = false chỉ khi process khác rời khỏi vùng tranh chấp
Chỉ có **một** waiting[i] được đặt false

Kiến thức cần nhớ

- Giải thuật kiểm tra luân phiên:

Thoả Mutex. Không thoả Progress, Bounded Waiting.

- Sử dụng biến cờ hiệu:

Thoả Mutex. Không thoả Progress, Bounded Waiting

- Giải thuật Peterson:

Kết hợp cả 2 giải thuật trên.

Áp dụng cho 2 tiến trình.

Thoả cả 3 yêu cầu (Mutex, Progress, Bounded Waiting)

Thời gian 1 tiến trình phải chờ lâu nhất để đi vào CS là sau 1 lần tiến trình kia vào CS.

Kiến thức cần nhớ

- Giải thuật Bakery:

Là giải thuật Peterson áp dụng cho n tiến trình.

Trước khi vào CS, mỗi tiến trình sẽ được nhận một con số.

Tiến trình giữ con số nhỏ nhất sẽ được vào CS.

Thoả cả 3 yêu cầu.

- Cấm ngắt:

Không đảm bảo Mutex trên các hệ thống đa bộ xử lý.

Gây ảnh hưởng đến các hoạt động khác có sử dụng ngắt.

Giảm hiệu quả hoạt động của các tiến trình do việc cấm ngắt và phục hồi ngắt thực hiện liên tục.

Kiến thức cần nhớ

- Chỉ thị TSL:

Đọc và ghi 1 biến trong 1 thao tác không chia cắt được.

Thoả Mutex, không thoả Bounded waiting (đối với TSL đơn thuần).

Có thể gây ra tình trạng starvation.

- Với chỉ thị TSL thoả mãn 3 yêu cầu:

Tiến trình chờ đợi lâu nhất sau 1 lần tất cả các tiến trình khác vào CS.

- Nhược điểm của các giải pháp đồng bộ Busy waiting sử dụng phần mềm:

Tốn nhiều thời gian xử lý của CPU khi kiểm tra điều kiện để cho phép tiến trình vào CS.

Sharing is learning

3. Các giải pháp Sleep & Wakeup

Sharing is learning

Ý tưởng

- Hệ điều hành cung cấp hai lệnh **SLEEP** và **WAKEUP**
- Nếu tiến trình gọi lệnh **SLEEP**, hệ điều hành chuyển tiến trình sang “danh sách sẵn sàng”, lấy lại CPU cấp cho tiến trình khác.
- Nếu tiến trình gọi lệnh **WAKEUP**, hệ điều hành chọn một tiến trình trong ready list, cho tiến trình đó thực hiện tiếp.
- Khi một tiến trình chưa đủ điều kiện vào CS, nó gọi SLEEP để tự khóa, đến khi có một tiến trình khác gọi WAKEUP để giải phóng cho nó.
- Khi ra khỏi CS, tiến trình gọi WAKEUP để đánh thức một tiến trình đang chờ, tạo cơ hội cho tiến trình này vào CS.

Đặc điểm:

Biến dùng chung:

- `bool lock = FALSE; //TRUE là có process trong CS, FALSE là không có process trong CS`
- `int blocked = 0; //đếm số lượng tiến trình đang bị khoá`

```
do
{
    if (lock) {
        blocked = blocked + 1;
        sleep();
    } else lock = true;
    CS;
    lock = false;
    if (blocked != 0) {
        wakeup();
        blocked = blocked - 1;
    }
    RS;
} while(1);
```

Nhận xét:

Mutual exclusion: không thỏa mãn

Giải thích: Giả sử, A kiểm tra biến lock, thấy lock = false, A chưa kịp gán lock = true thì đến lượt tiến trình B. B gán lock = true và vào CS, trong khi B chưa ra khỏi CS thì đến lượt A, A gán lock = TRUE và vào CS → 2 tiến trình đều ở trong CS

Progress và Bounded Waiting: không thỏa mãn

Giải thích: Giả sử, A vào CS, trước khi A rời khỏi CS thì B được kích hoạt. B vào, thấy A đang ở trong CS, B tăng giá trị blocked và chuẩn bị gọi SLEEP để tự khóa. Nhưng trước khi B thực hiện SLEEP, A lại được tái kích hoạt và ra khỏi CS. Khi ra khỏi, A nhận thấy có 1 tiến trình đang chờ (blocked = 1) nên gọi WAKEUP và giảm giá trị của blocked. Nhưng lúc này, B chưa thật sự "ngủ" để nhận tín hiệu. Khi B được tiếp tục xử lý, nó mới gọi SLEEP và tự ngủ vĩnh viễn.

3.1 Semaphore

Đặc điểm:

- Là công cụ đồng bộ cung cấp bởi OS mà không đòi hỏi busy waiting.
- Là một giá trị nguyên dương
- Chỉ có thể được truy xuất qua hai tác vụ có tính đơn nguyên (atomic) và loại trừ (mutual exclusive).

wait(S) ~ P(S): giành tài nguyên và $S.value--$.

Nếu $S.value < 0$ thì process bị blocked.

signal(S) ~ V(S): trả tài nguyên và $S.value++$.

Nếu $S.value \leq 0$ thì 1 process đang blocked bởi 1 lệnh wait() sẽ được wakeup() và thực thi – **FIFO** (ở đầu hàng đợi).

- Nếu P(S) được thực hiện trên biến đếm ≤ 0 , tiến trình phải đợi V(S) (hay chờ đợi sự giải phóng tài nguyên)

3.1 Semaphore

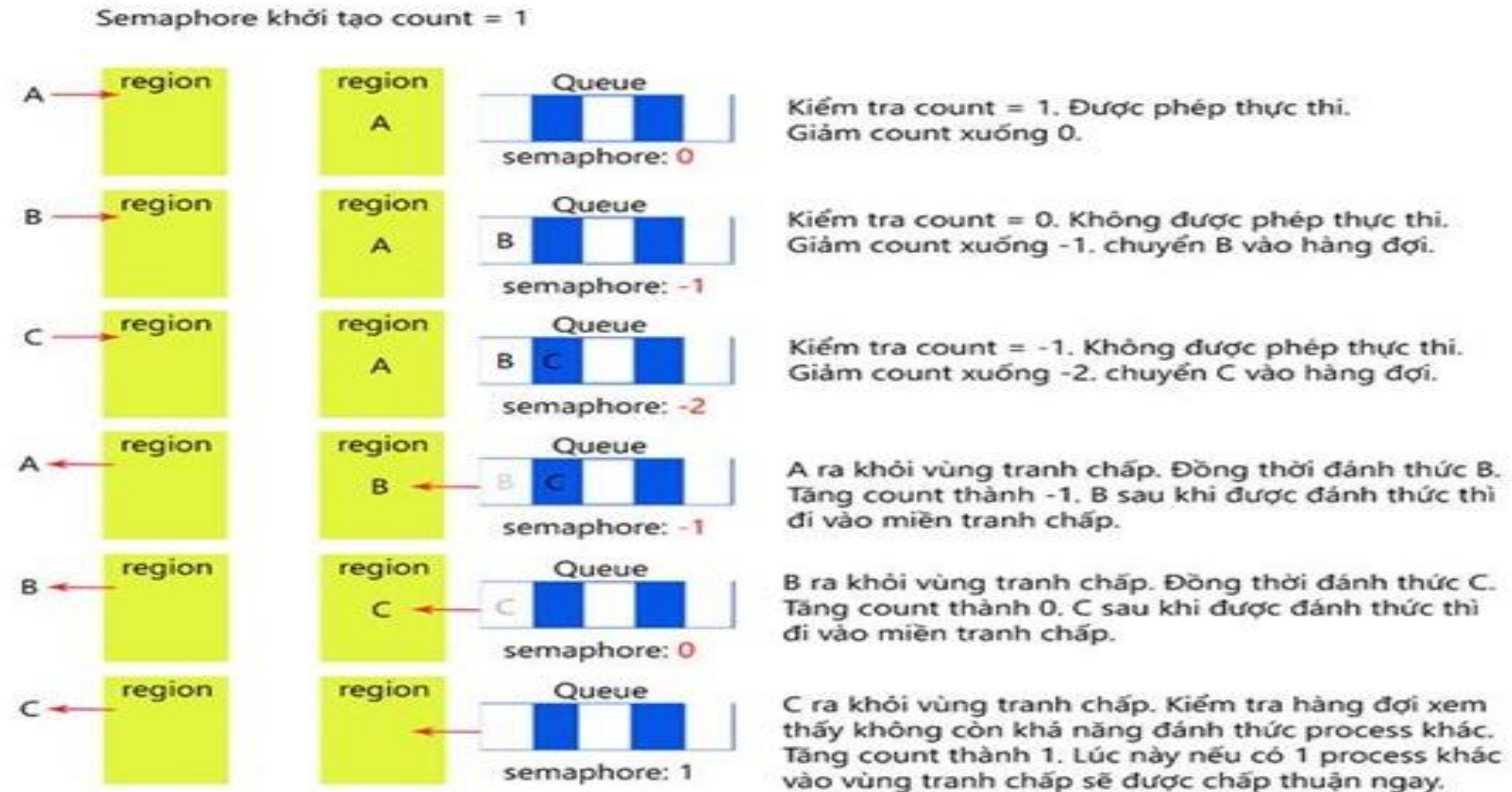

Figure: Counting Semaphore (non priority)

3.1 Semaphore

Hiện thực Semaphore: Định nghĩa semaphore là 1 record.

```
typedef struct {  
    int value;  
    struct process *L; /* process queue */  
} semaphore;
```

- Biến value: thể hiện số tiến trình có thể vào CS (hoặc tài nguyên) một lúc.
- *L là DSLK các PCB (Process Control Block) (Xem thêm về PCB).

Giả sử OS cung cấp 2 tác vụ (system call):

block(): tạm treo process nào thực thi lệnh này (running -> waiting).

wakeup(P): hồi phục quá trình thực thi của process P đang blocked

(waiting -> ready).

3.1 Semaphore

Các tác vụ semaphore được hiện thực như sau:

```
void wait(semaphore S) {  
    S.value--;  
    if (S.value < 0) {  
        add this process to S.L;  
        block();  
    }  
}
```

```
void signal(semaphore S) {  
    S.value+ +;  
    if (S.value <= 0) {  
        remove a process P from S.L;  
        wakeup(P);  
    }  
}
```

- Nhiều process thực thi đồng thời => Hai đoạn mã trên là CS.
- Để thỏa **Atomic** và **Mutex**. Áp dụng các giải pháp **Busy Waiting**

3.1 Semaphore

Bài toán vùng tranh chấp bằng Semaphore

Dùng một semaphore s khởi tạo giá trị bằng 1

Tất cả các tiến trình đều áp dụng cấu trúc chương trình chung. //đoạn code bên phải

```
semaphore s.value = 1;  
  
do {  
    wait(s);  
    CS;  
    signal(s);  
    RS;  
} while (1);
```

3.1 Semaphore

Bài toán đồng bộ bằng Semaphore:

Có hai tiến trình đồng hành P1 và P2

- P1 thực hiện công việc 1
- P2 thực hiện công việc 2

Yêu cầu: công việc 1 làm trước công việc 2

Giải quyết:

- Cho hai tiến trình dùng chung một semaphore s
- Khởi gán $s.value = 0$ // giá trị semaphore = 0

```
P1
{
    job1();
    signal(s);
}
```

```
P2
{
    waiting(s);
    job2();
}
```

Bài tập

Hệ thống có 4 tiểu trình T1, T2, T3, T4. Quan hệ giữa các tiểu trình này được biểu diễn như sơ đồ, mũi tên từ Tx sang Ty nghĩa là Tx phải kết thúc trước khi Ty bắt đầu thực thi. Giả sử, tất cả tiểu trình đã được khởi tạo và sẵn sàng để thực thi. Dùng semaphore để đồng bộ hoạt động của các tiểu trình cho đúng với sơ đồ.

Điều kiện:

T1 thực thi trước T2, T3

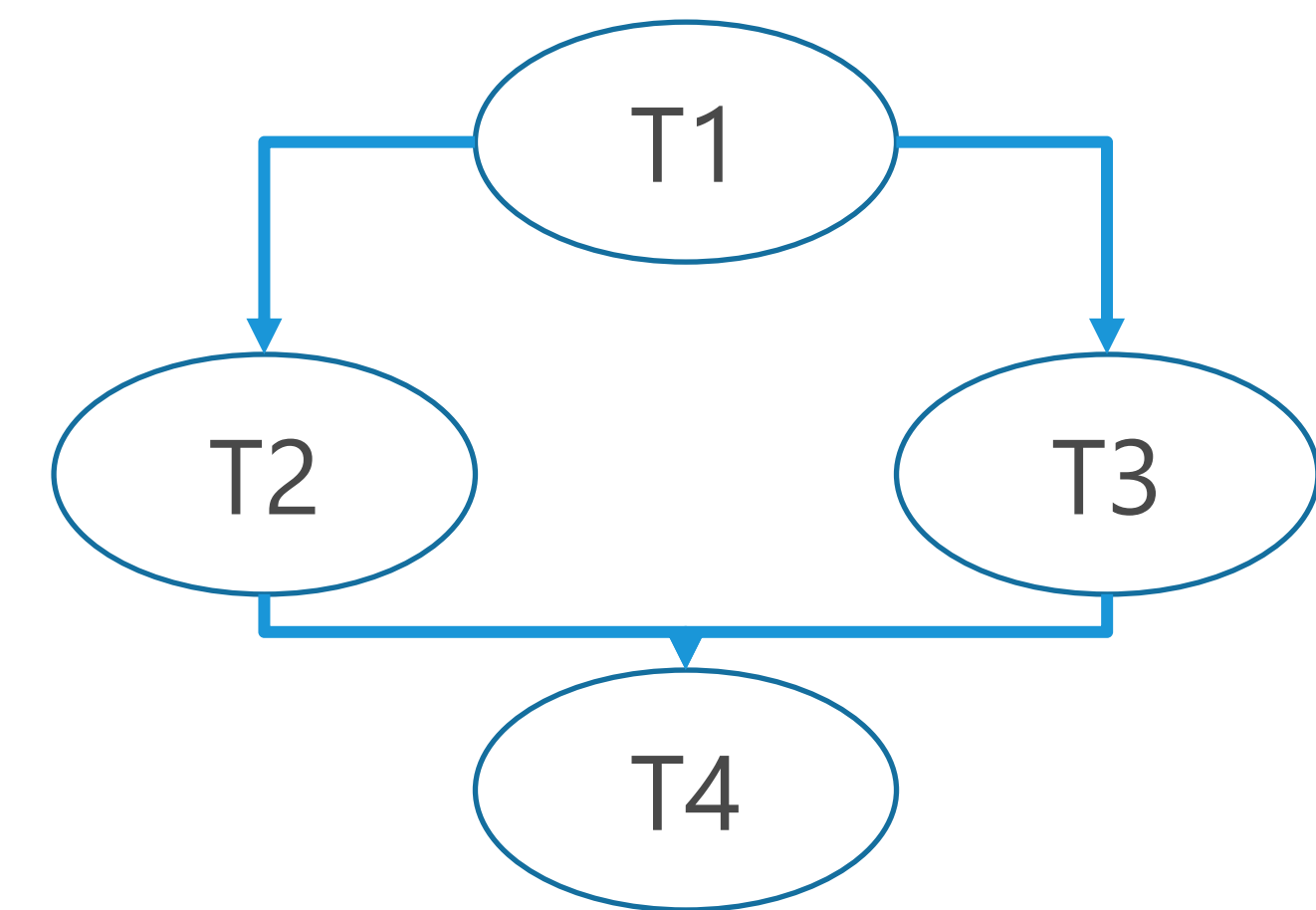
T2, T3 thực thi trước T4

Có 2 điều kiện → dùng 2 semaphore

Khai báo và khởi tạo các semaphore:

`init(sem1, 0);` //khởi tạo semaphore sem1 có giá trị bằng 0

`init(sem2, 0);` //khởi tạo semaphore sem2 có giá trị bằng 0

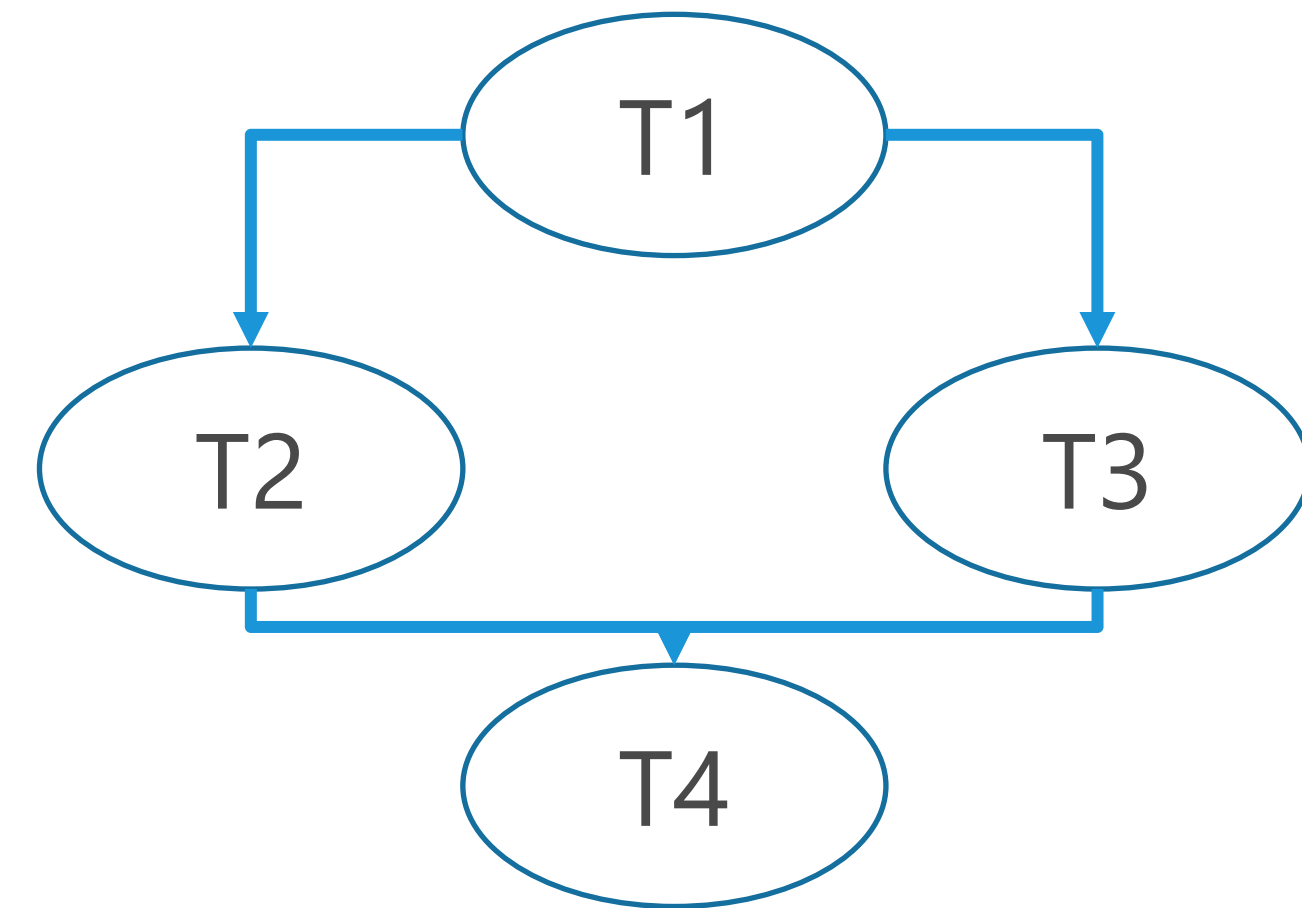

Bài tập

Khai báo và khởi tạo các semaphore:

`init(sem1, 0);` //khởi tạo semaphore sem1 có giá trị bằng 0

`init(sem2, 0);` //khởi tạo semaphore sem2 có giá trị bằng 0


```
void T1(void)
{
    //T1 thực thi

    signal(sem1);
    signal(sem1);
}
```

```
void T2(void)
{
    wait(sem1);

    //T2 thực thi

    signal(sem2);
}
```

```
void T3(void)
{
    wait(sem1);

    //T3 thực thi

    signal(sem2);
}
```

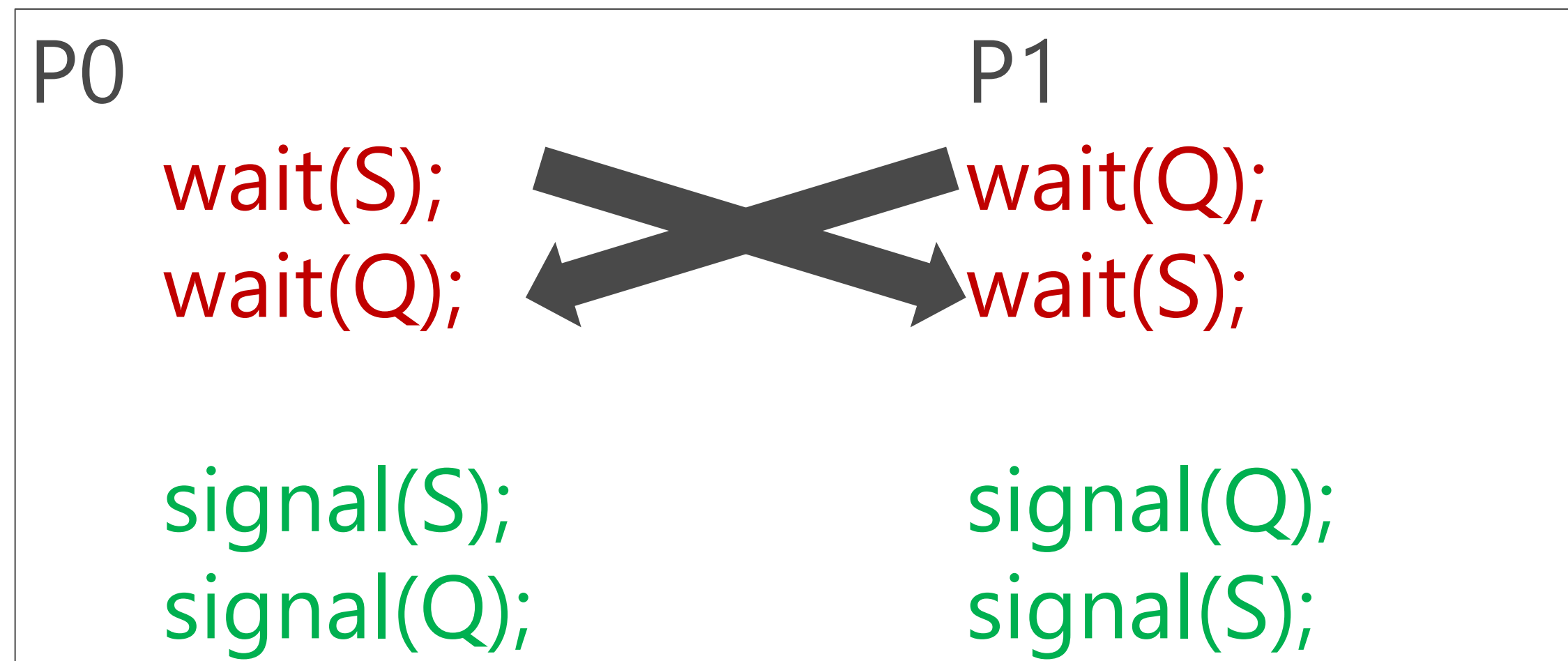
```
void T4(void)
{
    wait(sem2);
    wait(sem2);

    //T4 thực thi
}
```


3.1 Semaphore

- Khi số lượng Semaphore nhiều, người dùng khó có thể nắm rõ kịch bản xảy ra.
- Dễ xảy ra Deadlock (Deadlock sẽ được nói chi tiết sau)
- Semaphore có thể gây ra hiệu ứng đảo ngược ưu tiên.

Khởi tạo 2 Semaphore S và Q với $S.Value = Q.Value = 1$.

3.3 Monitor (Sleep & Wake up)

Monitor là một cấu trúc đặc biệt bao gồm:

- Các phương thức độc quyền (critical-section)
- Các biến có tính chất sau:
 - Tại một thời điểm, chỉ có 1 process duy nhất được hoạt động bên trong monitor.
 - Có thể khai báo biến điều kiện dùng để đồng bộ việc sử dụng các biến trong monitor. Biến điều kiện có hai lệnh:
 - + **Wait(c)**: chuyển trạng thái tiến trình sang blocked, cho process vào hàng đợi trên biến điều kiện c.
 - + **Signal(c)**: tái kích hoạt tiến trình đang chờ trong hàng đợi c, tiến trình gọi signal rời khỏi monitor

3.3 Monitor (Sleep & Wake up)

Wait(c)

{

status(P) = blocked; //chuyển P sang trạng thái chờ
enter(P, f(c)); //đặt P vào hàng đợi f(c) của biến điều kiện c

}

Signal(c)

{

if (f(c) != NULL)

{

exit(Q, f(c)); //lấy tiến trình Q đang chờ trên c

status(Q) = ready; //chuyển Q sang trạng thái sẵn sàng

enter(Q, ready_list); //đưa Q vào danh sách sẵn sàng

}

}

Sharing is learning

II. Deadlocks

Sharing is learning

Deadlocks

Sharing is learning

1. Định nghĩa
2. Mô hình hóa hệ thống
3. Các tính chất của deadlocks
4. Phương pháp giải quyết deadlocks
5. Bài tập ôn

Sharing is learning

Deadlocks

Sharing is learning

1. Định nghĩa

Tình huống: Một tập các tiến trình bị block, mỗi tiến trình giữ tài nguyên và đang chờ tài nguyên mà tiến trình khác trong tập đang giữ

Ví dụ 1:

Hệ thống có 2 file trên đĩa: P1 và P2 mỗi tiến trình mở một file và yêu cầu mở file kia

Ví dụ 2:

Bài toán các triết gia ăn tối: Mỗi người cầm 1 chiếc đũa và chờ chiếc còn lại

Sharing is learning

1. Định nghĩa

- Một tiến trình gọi là **deadlocks** nếu nó đang đợi một sự kiện mà sẽ không bao giờ xảy ra. Thông thường, có nhiều hơn một tiến trình bị liên quan trong deadlocks.
- Một tiến trình gọi là trì hoãn vô hạn định nếu nó bị trì hoãn một khoảng thời gian dài lặp đi lặp lại trong khi hệ thống đáp ứng cho những tiến trình khác.
- **starvation.**
 - + Ví dụ: Một tiến trình sẵn sàng để xử lý nhưng nó không bao giờ nhận được CPU.

DEADLOCKS VÀ STARVATION ???

2. Mô hình hóa hệ thống

- Các loại tài nguyên, kí hiệu R_1, R_2, \dots, R_m , bao gồm:
 - + CPU cycle, không gian bộ nhớ, thiết bị I/O, file, semaphore,...
 - + Mỗi loại tài nguyên R_i có W_i thực thể.
- Giả sử tài nguyên tái sử dụng theo chu kỳ:
 - + **Yêu cầu**: tiến trình phải chờ nếu yêu cầu không được đáp ứng ngay.
 - + **Sử dụng**: tiến trình sử dụng tài nguyên.
 - + **Hoàn trả**: tiến trình hoàn trả tài nguyên.
- Các tác vụ yêu cầu và hoàn trả đều là system call. Ví dụ:
 - + Request/ release device
 - + Open / close file
 - + Allocate/ free memory
 - + Wait/ signal

3. CÁC TÍNH CHẤT CỦA DEADLOCKS

3.1. Đồ thị cấp phát tài nguyên (RAG)

- Là đồ thị **có hướng**, với tập **đỉnh V** và tập **cạnh E**.
- Tập **đỉnh V** gồm 2 loại:
 - $P = \{P1, P2, \dots, Pn\}$ (All process).
 - $R = \{R1, R2, \dots, Rn\}$ (All resource).
- Tập **cạnh E** gồm 2 loại:
 - **Cạnh yêu cầu:** $P_i \rightarrow R_j$.
 - **Cạnh cấp phát:** $R_j \rightarrow P_i$.

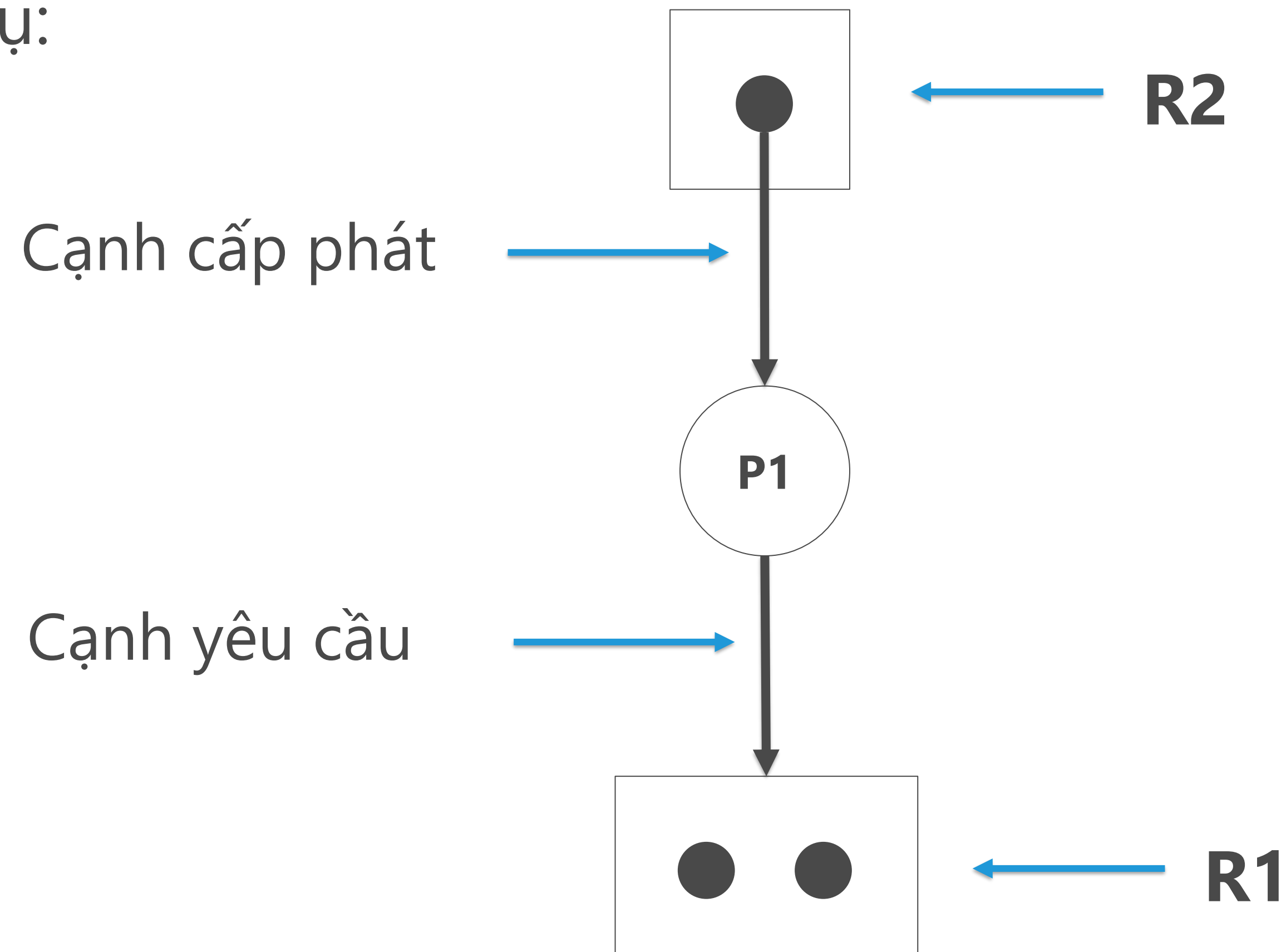
Deadlocks

Sharing is learning

3.1. Đồ thị cấp phát tài nguyên (RAG)

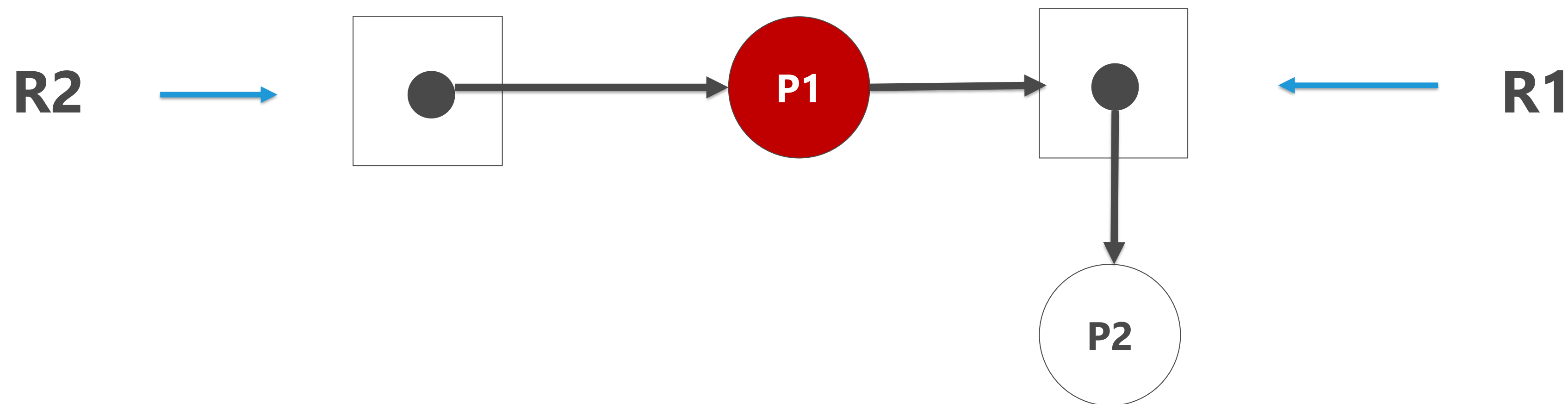
– Ví dụ:

Sharing is learning

3.2. Điều kiện xảy ra deadlocks (4 điều)

- **Mutex:** 1 tài nguyên chỉ có thể được giữ bởi 1 process tại 1 thời điểm.
- **Hold & Wait:** Một tiến trình đang giữ ít nhất một tài nguyên và đợi thêm tài nguyên do quá trình khác giữ.

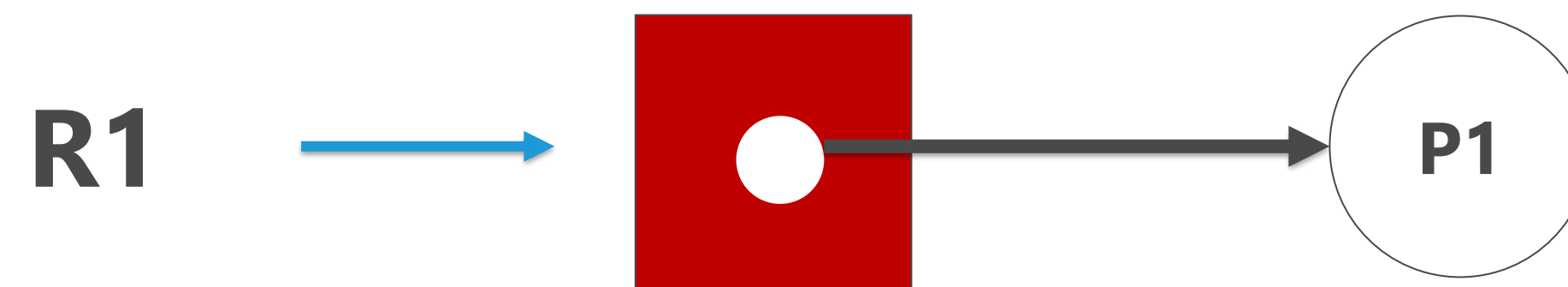
Deadlocks

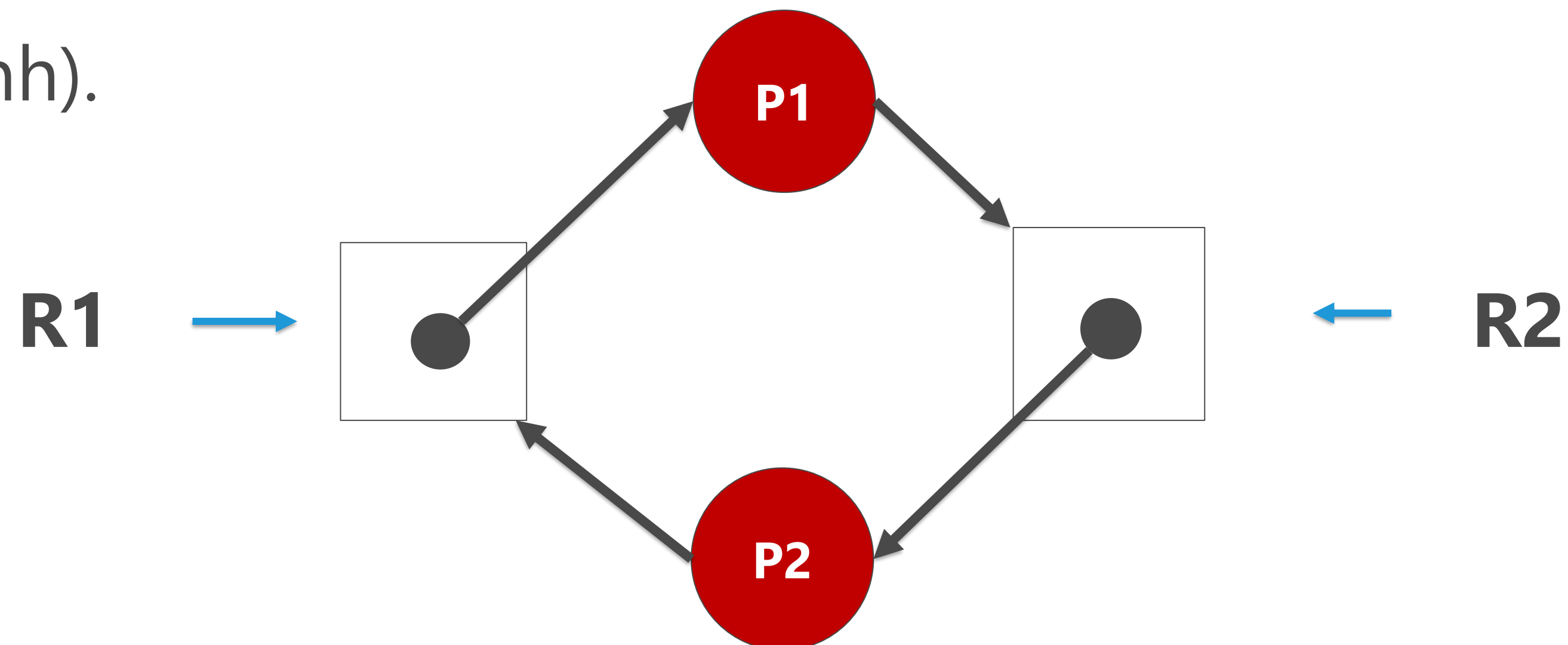
Sharing is learning

3.2. Điều kiện xảy ra deadlock

- **No Preemption:** Tài nguyên không thể lấy lại từ 1 quy trình trừ khi process đó giải phóng tài nguyên.

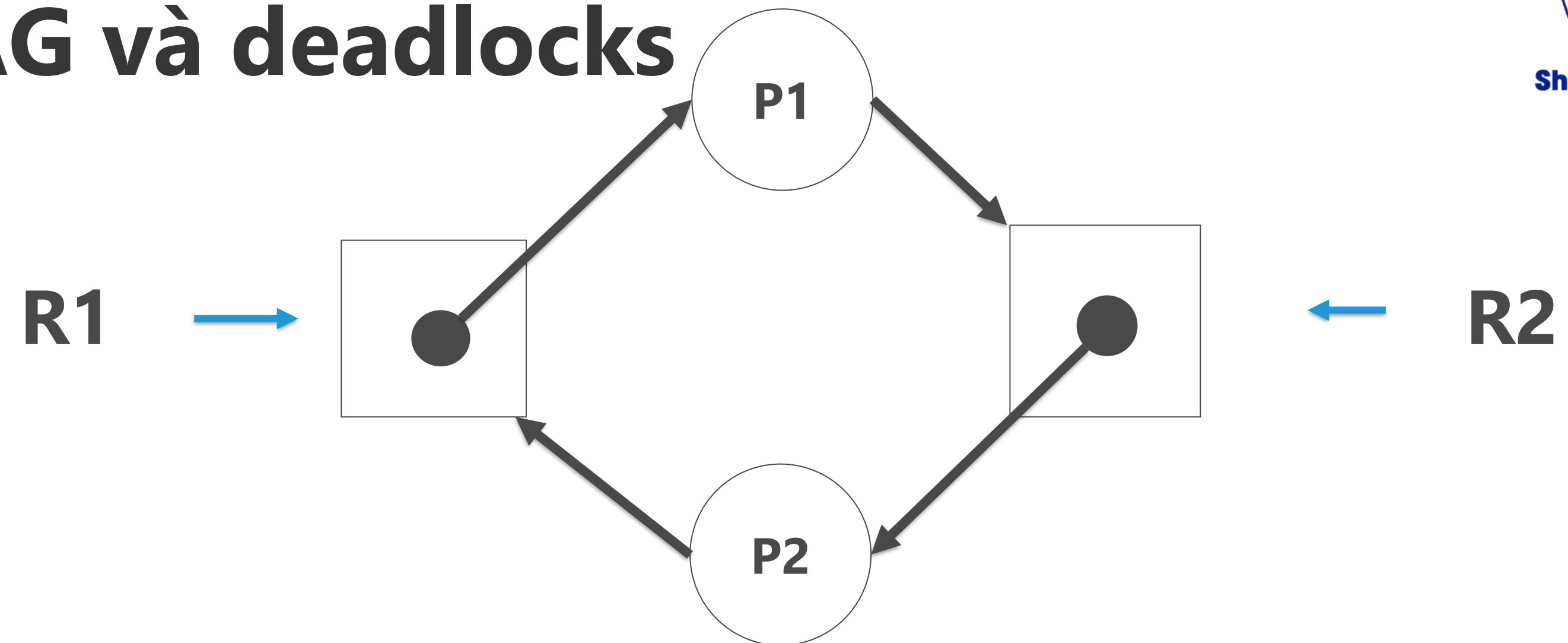
- **Circular Wait:** Một tập hợp các process đang chờ đợi lẫn nhau ở dạng vòng tròn (chu trình).

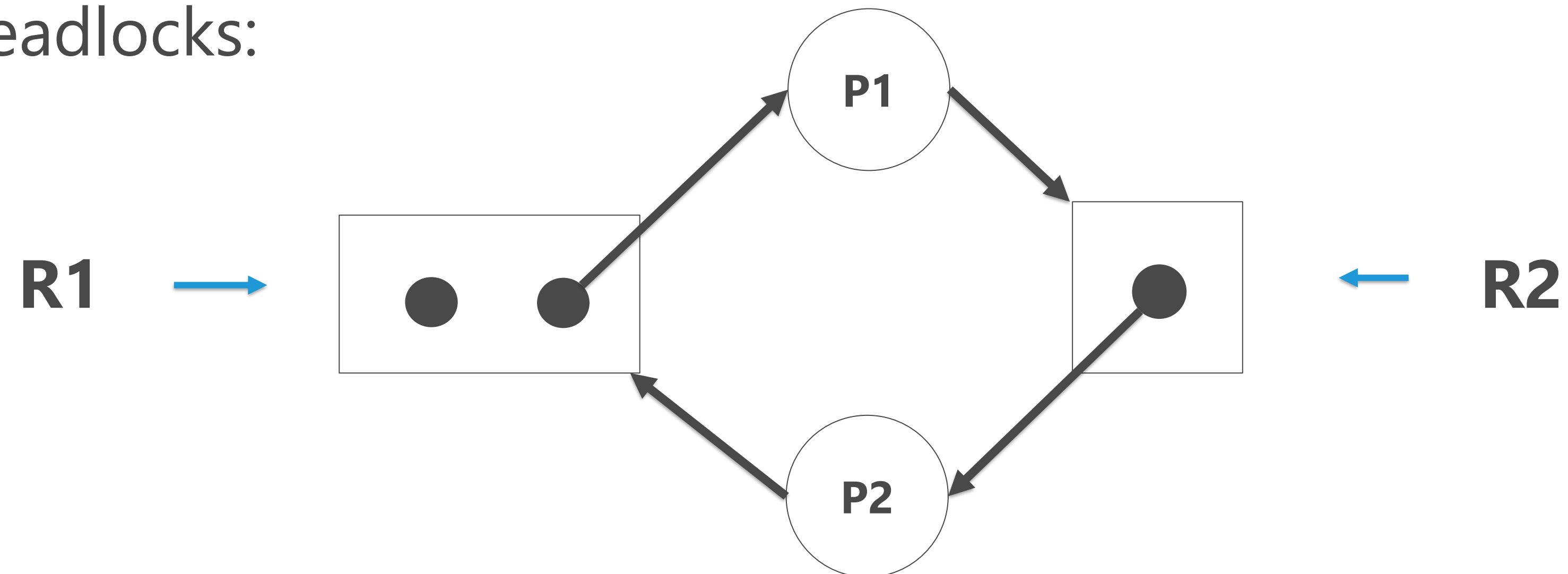
Deadlocks

Mối liên hệ giữa RAG và deadlocks

- RAG **có** deadlocks:

- RAG **không có** deadlocks:

Deadlocks

Sharing is learning

Mối liên hệ giữa RAG và Deadlocks

- RAG **không** chứa chu trình · **không có deadlocks**.
- RAG **chứa một (hay nhiều)** chu trình:
 - Nếu mỗi loại tài nguyên **chỉ có một thực thể** · **deadlocks**.
 - Nếu mỗi loại tài nguyên **có nhiều thực thể** · **có thể xảy ra deadlocks**.

Sharing is learning

4. Phương pháp giải quyết deadlocks

- **Ngăn chặn** deadlocks (Deadlock prevention).
- **Tránh** deadlocks (Deadlock avoidance).
- Cho phép hệ thống vào trạng thái deadlocks, nhưng sau đó **phát hiện deadlocks và phục hồi hệ thống** (Deadlocks detection and recovery).

Ngoài ra:

Bỏ qua mọi vấn đề, **xem như deadlocks không bao giờ xảy ra** trong hệ thống (Deadlocks Ignorance).

4. Phương pháp giải quyết deadlocks

- Khác biệt giữa **ngăn** deadlocks và **tránh** deadlocks:
 - **Ngăn** deadlocks: không cho phép (ít nhất) một trong 4 điều kiện cần cho deadlock.
 - **Tránh** deadlocks: các quá trình cần cung cấp thông tin về tài nguyên nó cần để hệ thống cấp phát tài nguyên một cách thích hợp.
- Bỏ qua deadlock được sử dụng nhiều nhất trong các cơ chế trên Window và Linux, nếu xảy ra deadlocks cần khởi động lại máy.

Deadlocks

4.1 Ngăn deadlocks

Ngăn deadlocks bằng cách ngăn chặn 1 trong 4 điều kiện cần của deadlocks:

- Ngăn **Mutex**:
 - Đối với tài nguyên không chia sẻ (printer): không làm được.
 - Đối với tài nguyên chia sẻ (read-only file): không cần thiết.

4.1 Ngăn deadlocks

- Ngăn **Hold & Wait**: **!(hold and wait) = !hold or !wait**
 - + Không giữ: khi yêu cầu tài nguyên thì process không được giữ tài nguyên nào, nếu có thì phải trả lại.
 - + Không chờ: process yêu cầu toàn bộ tài nguyên, nếu đủ HDH sẽ cấp phát, nếu không sẽ bị block.
- Không thể áp dụng trong thực tế vì process không thể xác định được tài nguyên cần thiết trước khi yêu cầu, và process có thể giữ tài nguyên trong một thời gian dài, chưa thể trả ngay.

4.1 Ngăn deadlocks

- Ngăn **No Preemption**: *khi một process đang chạy thì những tài nguyên nó nắm giữ sẽ không trưng dụng.* · Thu hồi tài nguyên.
 - + Vấn đề xảy ra là nhất quán dữ liệu · Không thực tế.

4.1 Ngăn deadlocks

- Ngăn **Circular Wait**: *gán một thứ tự cho tất cả các tài nguyên trong hệ thống. Một process không thể yêu cầu một tài nguyên ít ưu tiên hơn.*
 - + Ví dụ, nếu process P1 được cấp phát tài nguyên R5, không được cấp phát tài nguyên R3. Nếu muốn được cấp phát R3 cần giải phóng R5, R4 (nếu có).
 - + Khó khăn ở việc xác định tương đối thứ tự ưu tiên của tài nguyên.
- Các phương pháp ngăn deadlocks sử dụng tài nguyên không hiệu quả, lãng phí • hiệu suất thấp.

4.2 Tránh deadlocks

4.2.1. Khái quát

- Tránh deadlocks vẫn đảm bảo hiệu suất sử dụng tài nguyên tối đa đến mức có thể.
- Yêu cầu mỗi tiến trình khai báo số lượng tài nguyên tối đa cần để thực hiện công việc.
- Giải thuật tránh deadlocks sẽ kiểm tra trạng thái cấp phát tài nguyên để đảm bảo hệ thống không rơi vào deadlocks.
- Trạng thái cấp phát tài nguyên được định nghĩa dựa trên số tài nguyên còn lại, đã được cấp phát và yêu cầu tối đa của các tiến trình.

4.2 Tránh deadlocks

4.2.2. Trạng thái safe và unsafe

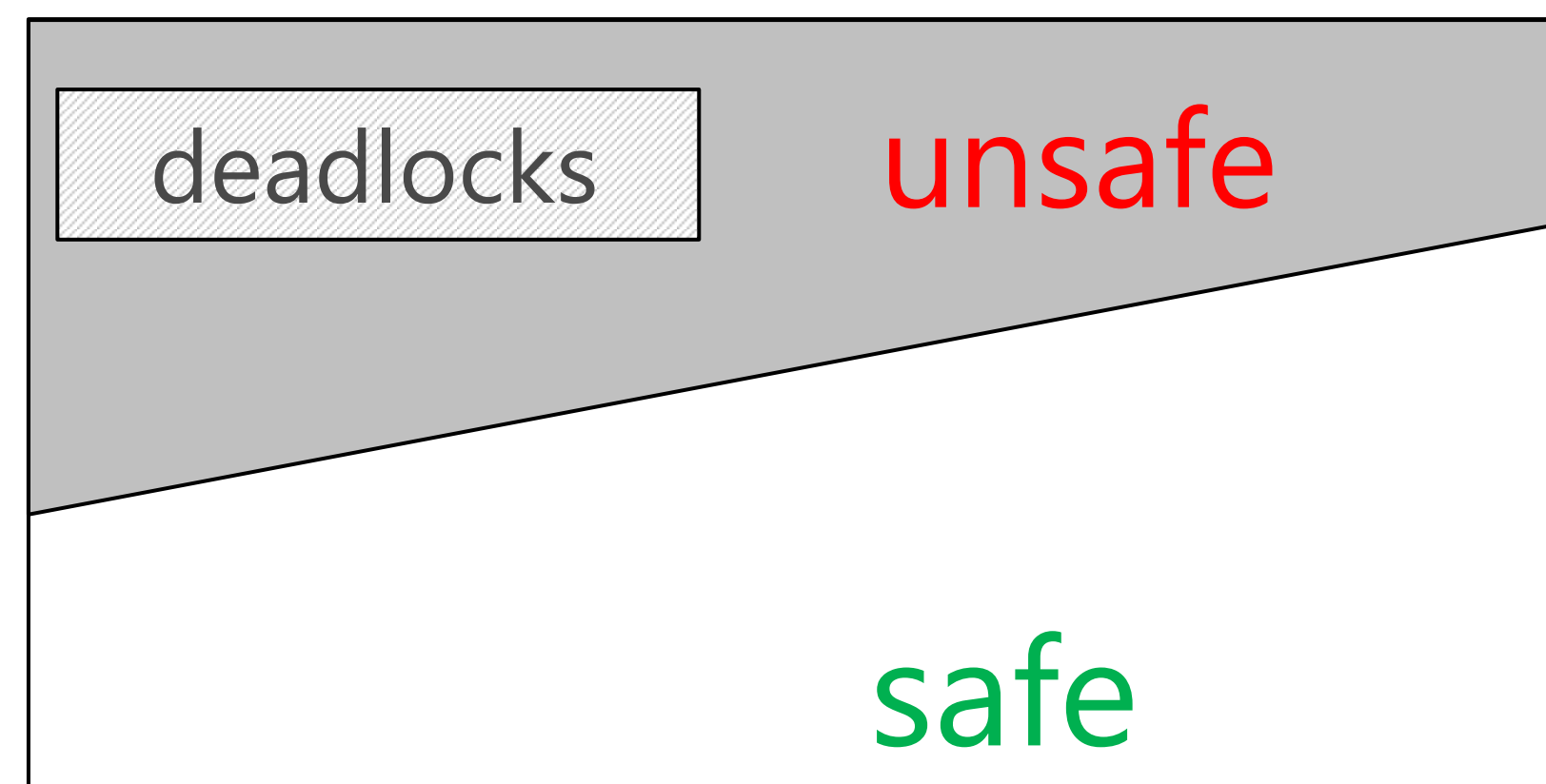
Một chuỗi quá trình $\langle P_1, P_2, \dots, P_n \rangle$ là một chuỗi an toàn nếu:

Với mọi $i = 1, \dots, n$ yêu cầu tối đa về tài nguyên của P_i có thể được thỏa bởi tài nguyên mà hệ thống đang có sẵn sàng cùng với tài nguyên mà tất cả các P_j ($j < i$) đang giữ.

4.2 Tránh deadlocks

4.2.2. Trạng thái safe và unsafe

- Một trạng thái của hệ thống được gọi là an toàn (safe) nếu tồn tại một chuỗi thứ tự an toàn. • **Không** xảy ra deadlocks.
- Một trạng thái của hệ thống được gọi là không an toàn (unsafe) nếu không tồn tại một chuỗi an toàn. • **Có thể** xảy ra deadlocks.
- Tránh deadlock bằng cách bảo đảm hệ thống không đi đến trạng thái unsafe

4.2.2. Trạng thái safe và unsafe

- Ví dụ: hệ thống có 12 tape drive và 3 tiến trình P0, P1, P2.
- Tại thời điểm T0.

	Cần tối đa	Đang giữ	Cần thêm
P0	10	5	5
P1	4	2	2
P2	9	2	7

- Còn 3 tape drive sẵn sàng.
- Chuỗi $\langle P1, P0, P2 \rangle$ là chuỗi an toàn · hệ thống là an toàn.

4.2.2. Trạng thái safe và unsafe

- Tại T1, P2 yêu cầu và được cấp thêm 1 tape drive.

	Cần tối đa	Đang giữ	Cần thêm
P0	10	5	5
P1	4	2	2
P2	9	3	6

- Còn 2 tape drive sẵn sàng.
- Hệ thống còn an toàn không?

Deadlocks

Sharing is learning

4.2.3. Các giải thuật tránh deadlocks

- Mỗi tài nguyên chỉ có một thực thể
- Giải thuật đồ thị cấp phát tài nguyên.
- Mỗi tài nguyên có nhiều thực thể
- Giải thuật Banker

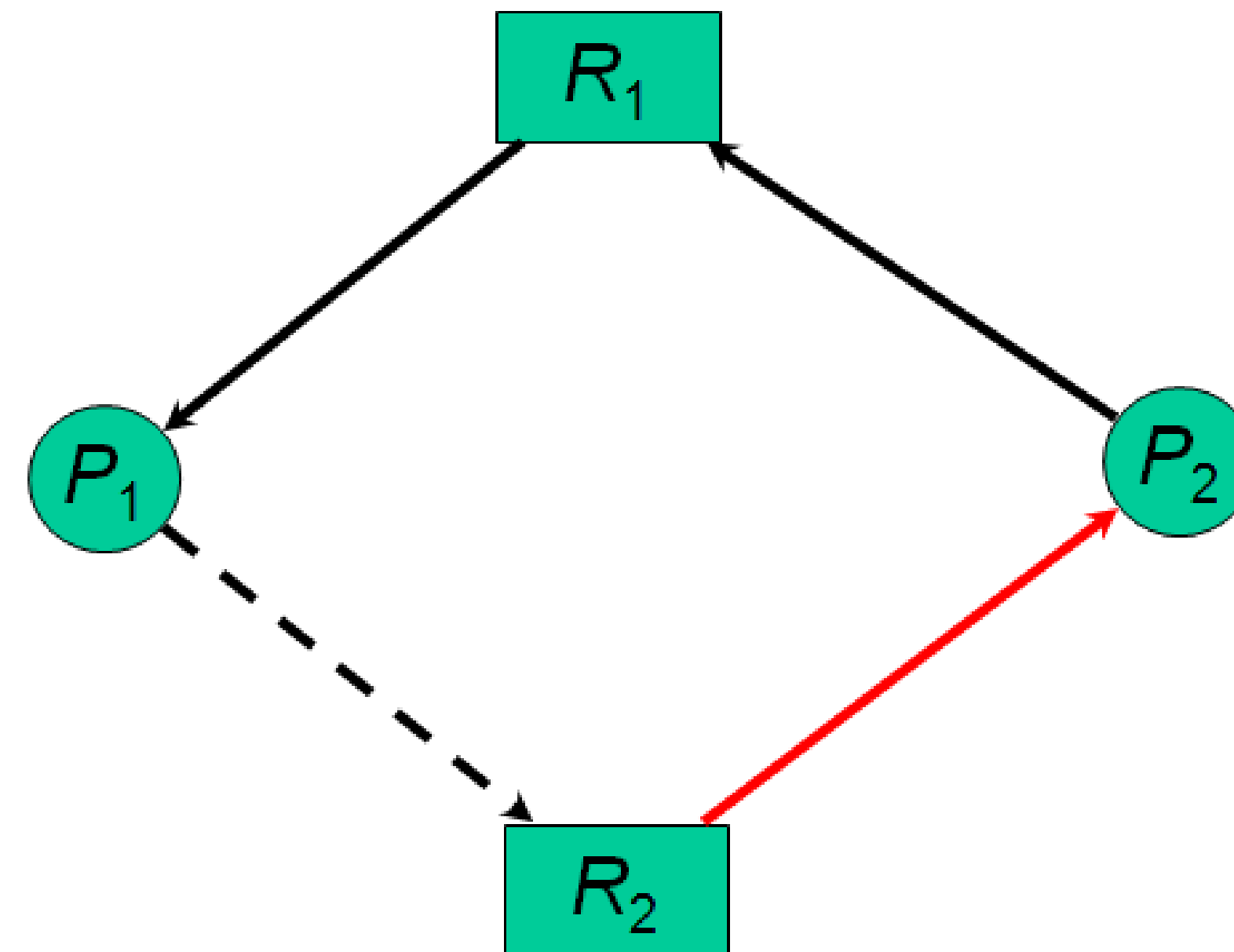
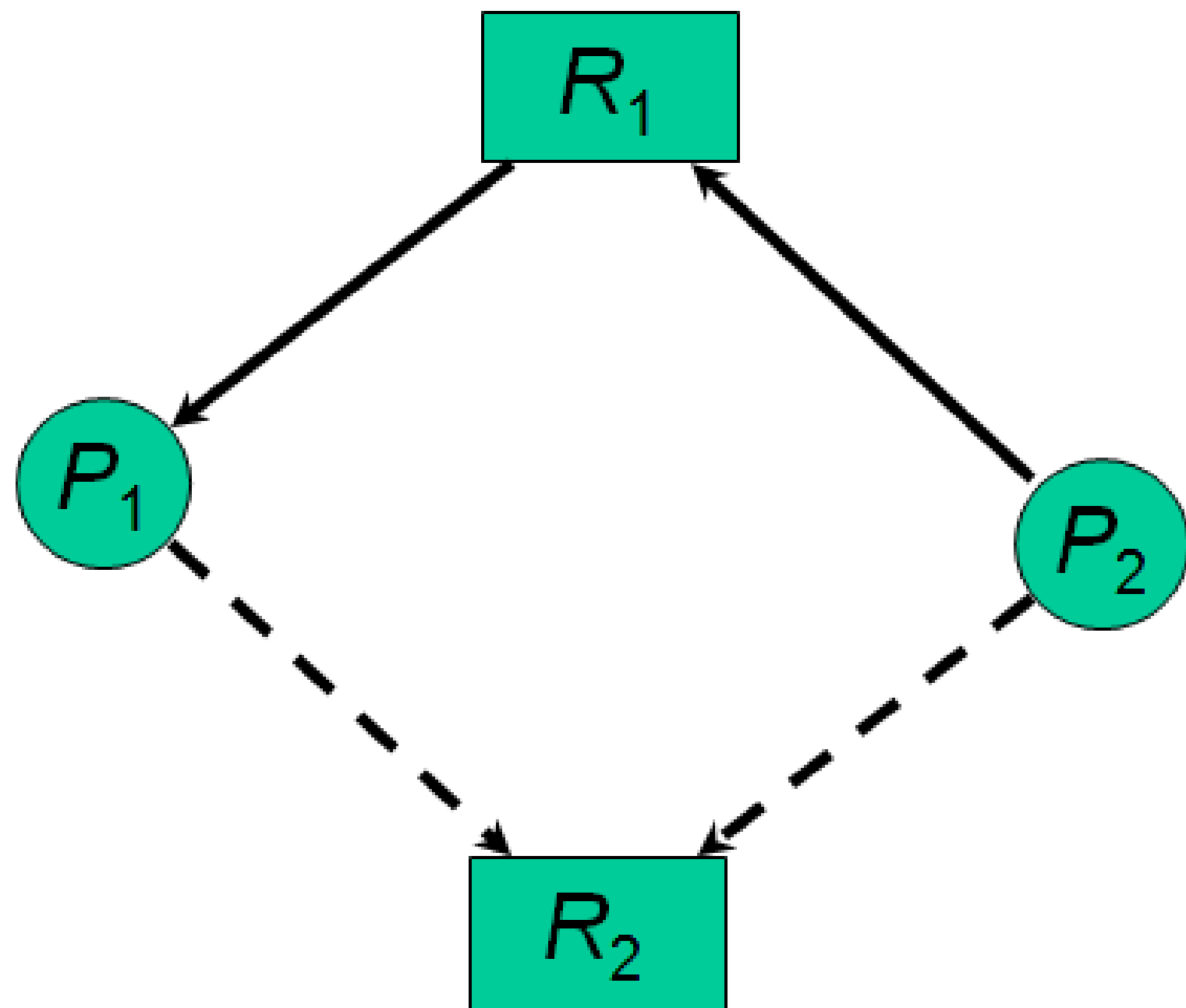
Sharing is learning

Deadlocks

Sharing is learning

4.2.3.1. Đồ thị cấp phát tài nguyên

Sharing is learning

4.2.3.2. Giải thuật Banker

- Dùng để kiểm tra trạng thái an toàn của hệ thống tại một thời điểm.
- B1: tìm kiếm tiến trình i thỏa $\text{Need} \leq \text{Available}$. Nếu không có • **Unsafe**.
- B2: $\text{Available} += \text{Allocation}$. $\text{Finish}[i] = \text{true}$

Quay về B1.

	Max	Allocation	Need	Available
P0	10	5	5	3
P1	4	2	2	5
P2	9	2	7	10
				12

- Chuỗi $\langle P1, P0, P2 \rangle$ là chuỗi an toàn • hệ thống là an toàn.

Deadlocks

Sharing is learning

4.2.3.2. Giải thuật Banker

	Max			Allocation			Need		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
P0	7	5	3	0	1	0	7	4	3
P1	3	2	2	2	0	0	1	2	2
P2	9	0	2	3	0	2	6	0	0
P3	2	2	2	2	1	1	0	1	1
P4	4	3	3	0	0	2	4	3	1

Available

A	B	C
3	3	2
5	3	2
7	4	3
7	4	5
10	4	7
10	5	7

- Chuỗi $\langle P1, P3, P4, P2, P0 \rangle$ là chuỗi an toàn · hệ thống là an toàn.

Deadlocks

4.2.3.2. Giải thuật Banker yêu cầu tài nguyên cho 1 tiến trình

(Requesti[j] = k ⇔ Pi cần k instance của tài nguyên Rj)

B1. Nếu $Request_i \leq Need_i$ thì đến B2. Nếu không, báo lỗi vì tiến trình đã vượt yêu cầu tối đa.

B2. Nếu $Request_i \leq Available$ thì qua B3. Nếu không, Pi phải chờ vì tài nguyên không còn đủ để cấp phát.

B3. Giả định cấp phát tài nguyên đáp ứng yêu cầu của Pi bằng cách cập nhật trạng thái hệ thống như sau:

$$Available = Available - Request_i$$

$$Allocation_i = Allocation_i + Request_i$$

$$Need_i = Need_i - Request_i$$

4.2.3.2. Giải thuật Banker yêu cầu tài nguyên cho 1 tiến trình

(Slide có hiệu ứng thay đổi những số liệu trong bảng, hãy trình chiếu slide)

- P1 yêu cầu (1, 0, 2) · Request1 \leq Available (3, 3, 2).

	Allocation			Need			Available		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
P0	0	1	0	2	4	1	2	3	0
P1	3	0	2	0	2	0	5	3	2
P2	2	1	1	2	1	1	7	4	3
							7	5	7

- Chuỗi <P1, P2, P0> là chuỗi an toàn · Có thể đáp ứng.

Deadlocks

Sharing is learning

4.2.3.3. Phát hiện deadlocks

- Chấp nhận xảy ra deadlocks trong hệ thống
- Giải thuật phát hiện deadlocks
- Cơ chế phục hồi

Sharing is learning

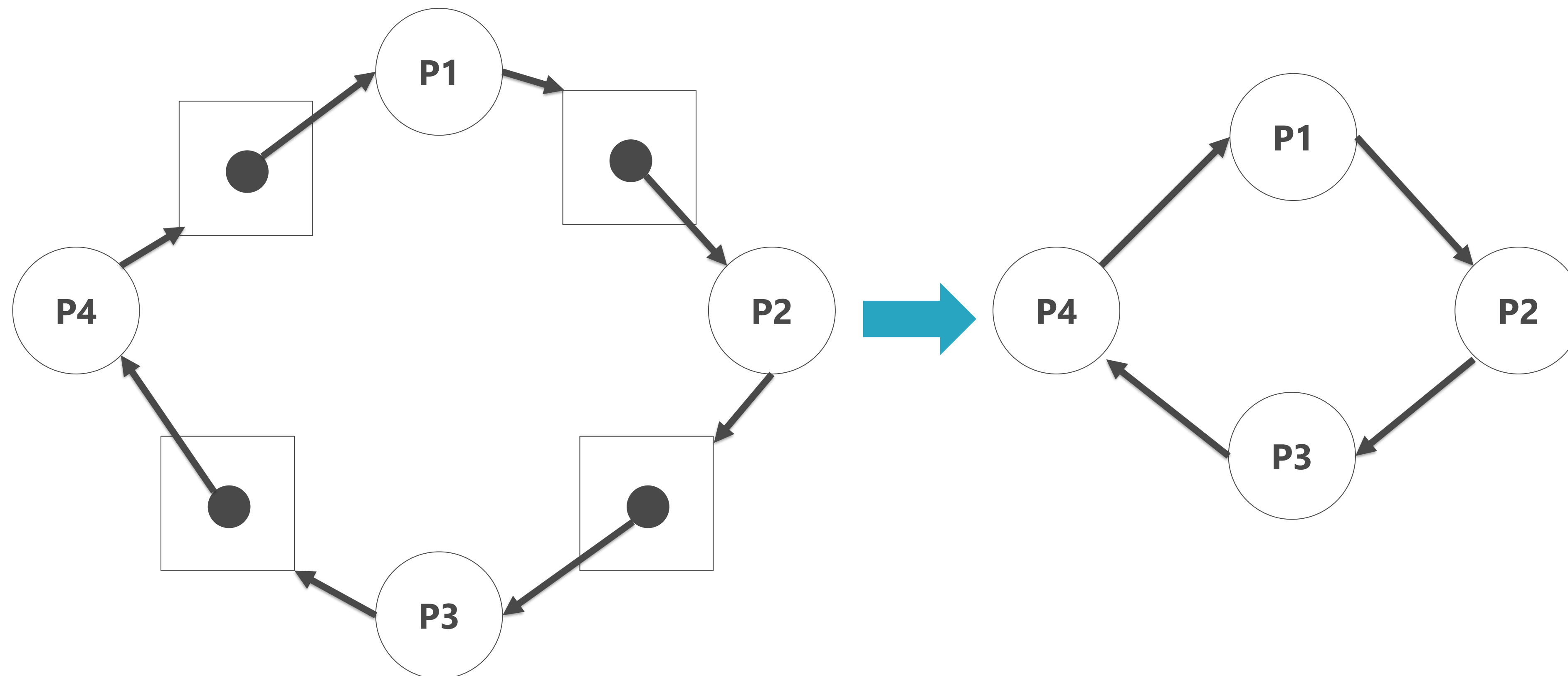
Deadlocks

Sharing is learning

4.2.3.3 Phát hiện deadlocks

- Đối với tài nguyên chỉ có 1 thực thể
- Sử dụng wait-for graph.

Sharing is learning

4.2.3.3 Phát hiện deadlocks

Đối với tài nguyên nhiều thực thể: tương tự như giải thuật Banker nhưng lúc này sẽ không xét Need mà xét cho nhiều Request:

- Nếu như process i có $Finish[i] = false$ sau khi đã kết thúc thuật toán thì hệ thống đang ở trạng thái deadlocks (vì không còn tài nguyên để đáp ứng cho process i).

Deadlocks

Sharing is learning

4.2.3.3 Phát hiện deadlocks

	Allocation			Request		
	A	B	C	A	B	C
P0	0	1	0	7	4	3
P1	2	0	0	1	2	2
P2	3	0	2	6	0	0
P3	2	1	1	0	1	1
P4	0	0	2	4	3	1

Available

A	B	C
3	3	2
5	3	2
7	4	3
7	4	5
10	4	7
10	5	7

- Chuỗi $\langle P1, P3, P4, P2, P0 \rangle$ sẽ cho $Finish[i] = true$ với $i = 0 \cdot 4$.

Deadlocks

Sharing is learning

4.2.3.3 Phát hiện deadlocks

	Allocation			Request		
	A	B	C	A	B	C
P0	0	1	0	7	4	3
P1	2	0	0	1	2	2
P2	3	0	2	6	0	0
P3	2	1	1	6	1	1
P4	0	0	2	4	3	1

Available

A	B	C
3	3	2
5	3	2
5	3	4

- Xảy ra deadlock tại P0, P2, P3.

Sharing is learning

4.2.3.3. Phục hồi deadlocks

- Khi deadlocks xảy ra, để phục hồi:
 - + Báo người vận hành
 - + Hệ thống tự động phục hồi bằng cách bẻ gãy chu trình deadlocks:
 - Chấm dứt lần lượt từng tiến trình cho đến khi không còn deadlocks.
 - Lấy lại tài nguyên từ một hay nhiều tiến trình.
 - Sử dụng giải thuật phát hiện deadlocks để xác định còn deadlocks hay không.

4.2.3.3. Phục hồi deadlocks

Dựa trên yếu tố nào để chấm dứt?

- Độ ưu tiên của tiến trình.
- Thời gian đã thực thi của tiến trình và thời gian còn lại.
- Loại tài nguyên mà tiến trình đã sử dụng.
- Tài nguyên mà tiến trình cần thêm để hoàn tất công việc.
- Số lượng tiến trình cần được chấm dứt.
- Tiến trình là interactive hay batch.

4.2.3.3. Phục hồi deadlocks

- Lấy tài nguyên từ một tiến trình · tiến trình khác cho đến khi hết deadlocks.
- Chọn nạn nhân để giảm thiểu chi phí.
- Trở lại trạng thái trước deadlocks (Rollback):
- Rollback tiến trình bị lấy lại tài nguyên trở về trạng thái safe, tiếp tục tiến trình từ trạng thái đó.
 - Hệ thống cần lưu giữ một số thông tin về trạng thái các tiến trình đang thực thi.
 - (Starvation): để tránh starvation, phải bảo đảm không có tiến trình sẽ luôn luôn bị lấy lại tài nguyên mỗi khi deadlocks xảy ra.

5. BÀI TẬP ÔN

BT1: “Các tiến trình cần cung cấp thông tin về tài nguyên nó cần để hệ thống cấp phát tài nguyên một cách thích hợp” là đặc điểm của phương pháp giải quyết deadlocks nào?

- A. Ngăn deadlocks
- ☒ B. Tránh deadlocks
- C. Bỏ qua deadlocks
- D. Phát hiện deadlocks và phục hồi

Deadlocks

BT2: Cho các giải pháp sau:

- (1) Báo người vận hành. (2) Cung cấp thêm tài nguyên.
(3) Chấm dứt một hay nhiều tiến trình. (4) Lấy lại tài nguyên từ một hay nhiều tiến trình.

Khi xảy ra deadlocks, các giải pháp nào có thể được sử dụng để phục hồi hệ thống? (G1)

- A. (1), (2), (3) **B. (1), (3), (4)**
C. (2), (3), (4) D. (1), (2), (4)

Deadlocks

BT3: Chọn phát biểu SAI trong các phát biểu bên dưới? (G2)

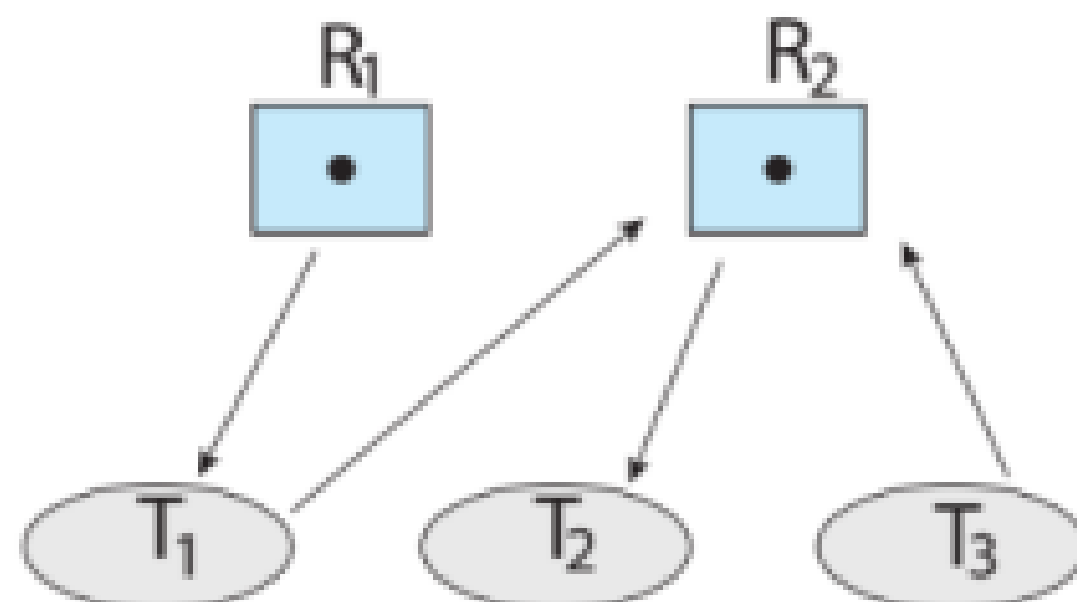
A. Nếu hệ thống đang ở trạng thái an toàn thì không có deadlocks trong hệ thống.

B. Nếu hệ thống đang ở trạng thái không an toàn thì có deadlocks trong hệ thống.

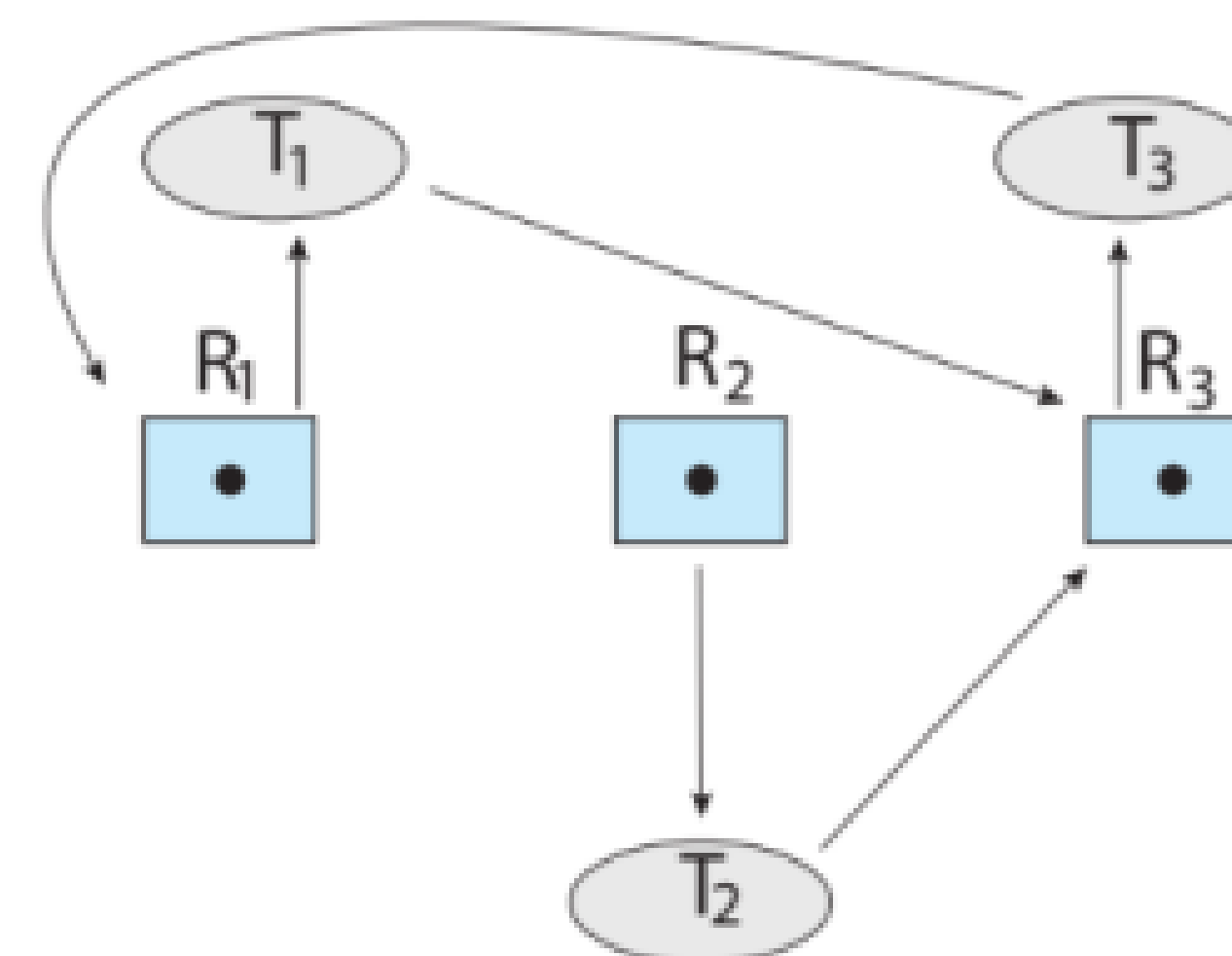
C. Nếu đồ thị cấp phát tài nguyên không chứa chu trình thì không có deadlocks trong hệ thống.

D. Nếu đồ thị cấp phát tài nguyên có một chu trình thì deadlocks có thể xảy ra trong hệ thống.

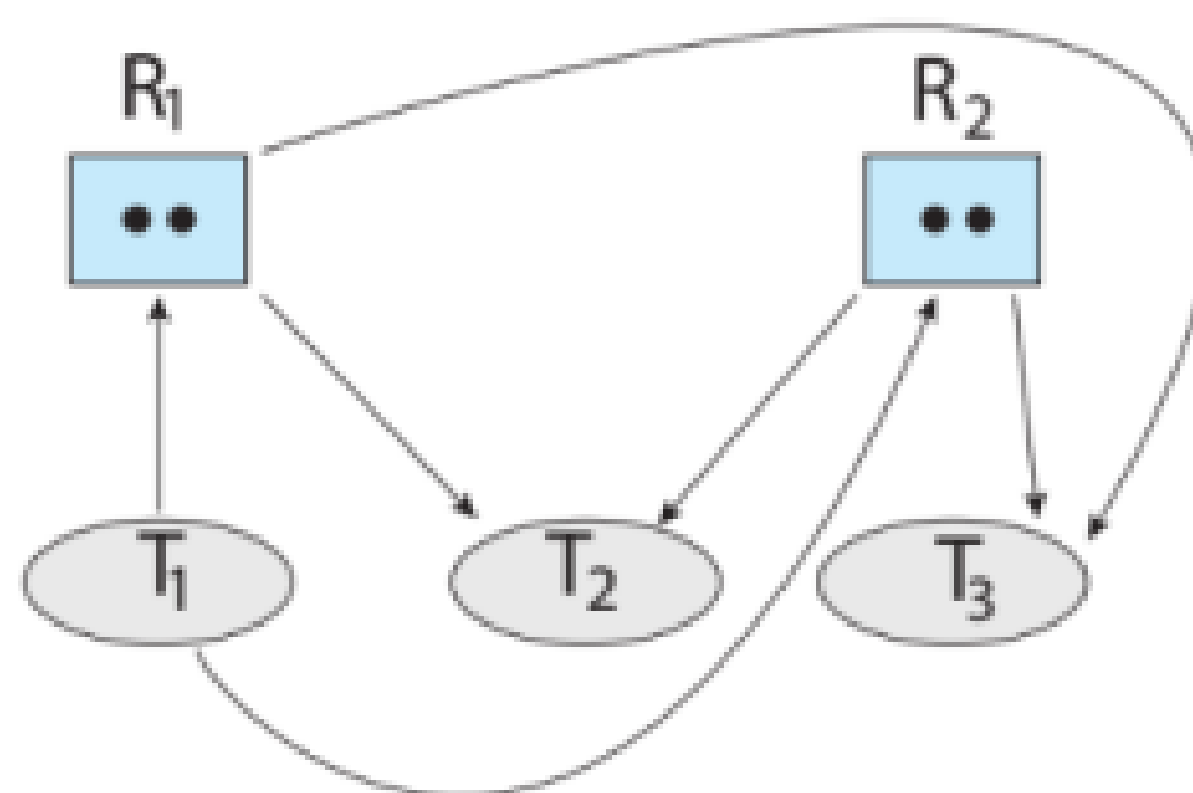
(a)

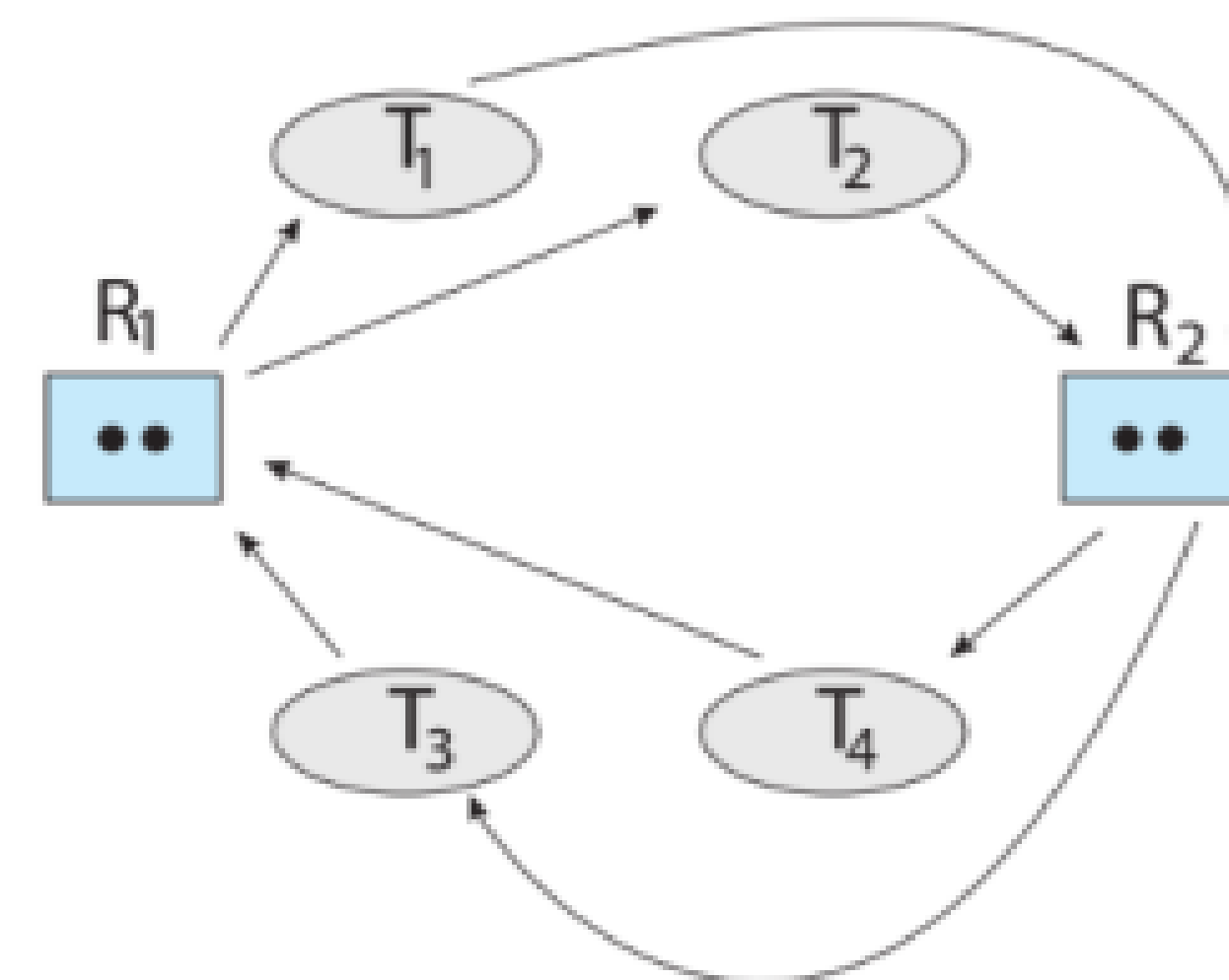
(b)

(c)

(d)

BT4: Chọn đáp án chứa các đồ thị có deadlocks

A. Đồ thị (a), (b) B. Đồ thị (c), (d) **C. Đồ thị (b), (d)** D. Đồ thị (b), (c), (d)

Sharing is learning

III. Quản lý bộ nhớ

Sharing is learning

7.1 Khái niệm cơ bản

Nhắc lại

- Một chương trình phải được mang vào trong bộ nhớ chính và đặt nó trong một tiến trình để được xử lý
- Trước khi được vào bộ nhớ chính, các tiến trình phải đợi trong một Input Queue.

Nhiệm vụ của hệ điều hành trong quản lý bộ nhớ

- 5 nhiệm vụ chính bao gồm: Cấp phát bộ nhớ cho process, tái định vị, bảo vệ, chia sẻ, kết gán địa chỉ nhớ luận lý
- **Mục tiêu:** Nạp càng nhiều process vào bộ nhớ càng tốt
- **Lưu ý:** Trong hầu hết hệ thống, kernel chiếm 1 phần cố định của bộ nhớ (low memory), phần còn lại phân phối các process (high memory)

7.2 Các kiểu địa chỉ bộ nhớ

Phân loại

- **Địa chỉ vật lý** (physical address – địa chỉ thực): là một vị trí thực trong bộ nhớ chính.
 - Địa chỉ tuyệt đối (absolute address): địa chỉ tương đương với địa chỉ thực
 - Địa chỉ vật lý = địa chỉ frame + offset
- **Địa chỉ luận lý** (logical address – virtual address – địa chỉ ảo): vị trí nhớ được diễn tả trong một chương trình.
 - Địa chỉ tương đối (relative address): địa chỉ được biểu diễn tương đối so với một vị trí xác định nào đó và không phụ thuộc vào vị trí thực của tiến trình trong bộ nhớ.
 - Địa chỉ luận lý = địa chỉ page + offset

Để truy cập bộ nhớ, địa chỉ luận lý cần được biến đổi thành địa chỉ vật lý.

7.2 Các kiểu địa chỉ bộ nhớ

Sharing is learning

Ví dụ:

Địa chỉ vật lý là 4100 sẽ được chuyển thành địa chỉ ảo bao nhiêu? Biết rằng kích thước mỗi frame là 1KB và bảng ánh xạ địa chỉ ảo như bảng.

Frame	Page
0	6
1	4
2	5
3	7
4	1
5	9

Hướng giải:

B1: KB · bytes

B2: (*) div 1024: lấy phần nguyên của địa chỉ đã cho với 1024 · Địa chỉ ở page nào.

B3: page x 1024 + ((*) % 1024) · địa chỉ luận lý

Giải:

B1: 1KB = 1024 bytes

B2: $4100 \div 1024 = 4$ ta được địa chỉ ở trang 4, so với bảng ánh xạ địa chỉ · Địa chỉ ở page 1.

B3: $1 \times 1024 + (4100 \% 1024) = 1024 + 4 = 1028$ (địa chỉ luận lý)

Sharing is learning

7.2 Các kiểu địa chỉ bộ nhớ

Sharing is learning

Bài tập trắc nghiệm:

Cho bảng phân trang sau. Với kích thước mỗi trang là 1KB, hãy chuyển địa chỉ logic 3580 sang địa chỉ vật lý. Hãy chọn đáp án đúng.

Page	Frame
0	3
1	2
2	6
3	4

A. 4500

B. 3950

C. 4604

D. 4230

Sharing is learning

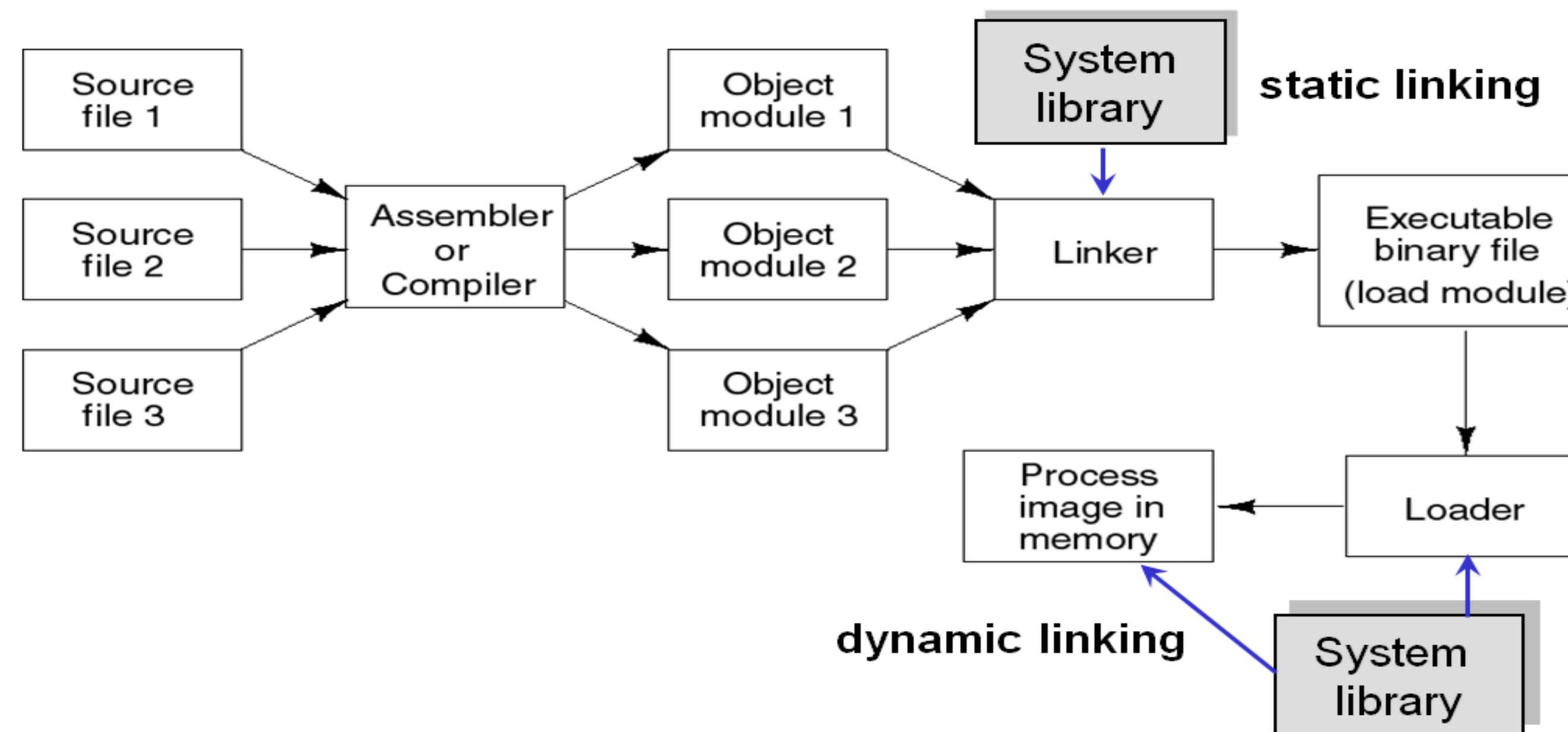
7.2 Các kiểu địa chỉ bộ nhớ

Sharing is learning

Nạp chương trình vào bộ nhớ

- **Linker:** kết hợp nhiều object module thành một file nhị phân (file tạo thành gọi là load module).
- **Loader:** nạp module vào bộ nhớ chính.

7.2 Các kiểu địa chỉ bộ nhớ

Câu hỏi trắc nghiệm

Câu 3: Quá trình chuyển đổi từ địa chỉ luận lý sang địa chỉ thực có thể diễn ra tại thời điểm nào?

- A. Thời điểm biên dịch (compiling time)
- B. Thời điểm nạp chương trình (loading time)
- C. Thời điểm thực thi (execution time)
- ☒ D. Cả a, b, và c đều đúng

Giải thích: Địa chỉ luận lý có thể chuyển thành địa chỉ thực tại 3 thời điểm

- Compile time: nếu biết trước địa chỉ bộ nhớ của chương trình thì có thể gán địa chỉ tuyệt đối lúc biên dịch
- Load time: chuyển đổi địa chỉ luận lý thành địa chỉ thực dựa trên địa chỉ nền
- Excution time: khi process di chuyển qua lại giữa các segment trong bộ nhớ

7.3 Các mô hình quản lý bộ nhớ

Sharing is learning

Khái niệm

- Một Process phải được nạp hoàn toàn vào bộ nhớ thì mới được thực thi
- Một số cơ chế quản lý bộ nhớ:
 - Phân chia cố định (fixed partitioning)
 - Phân chia động (dynamic partitioning)
 - Phân trang đơn giản (simple paging)

0	0
1	1
2	2
3	3

Process A
page table

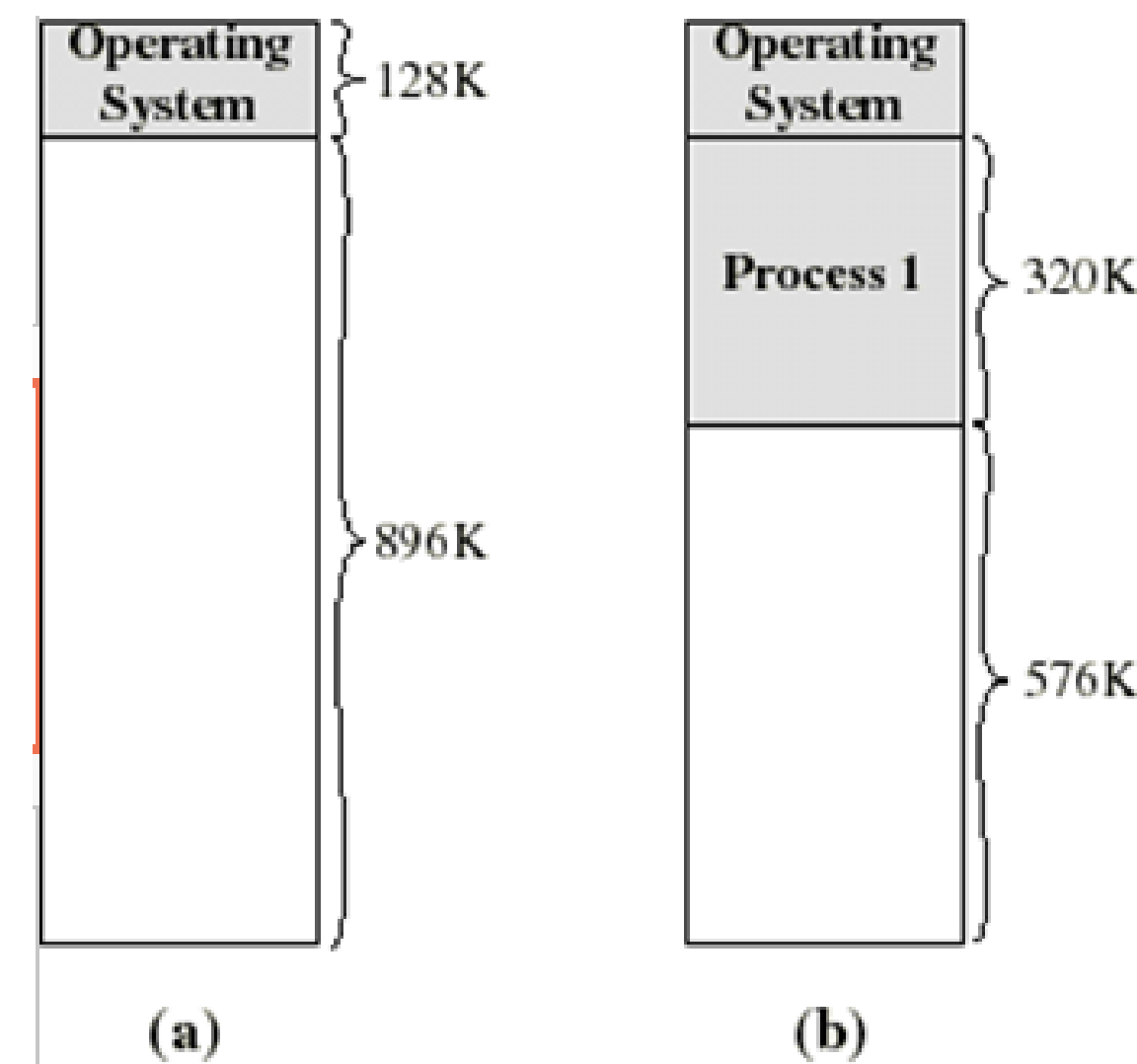
0	—
1	—
2	—

Process B
page table

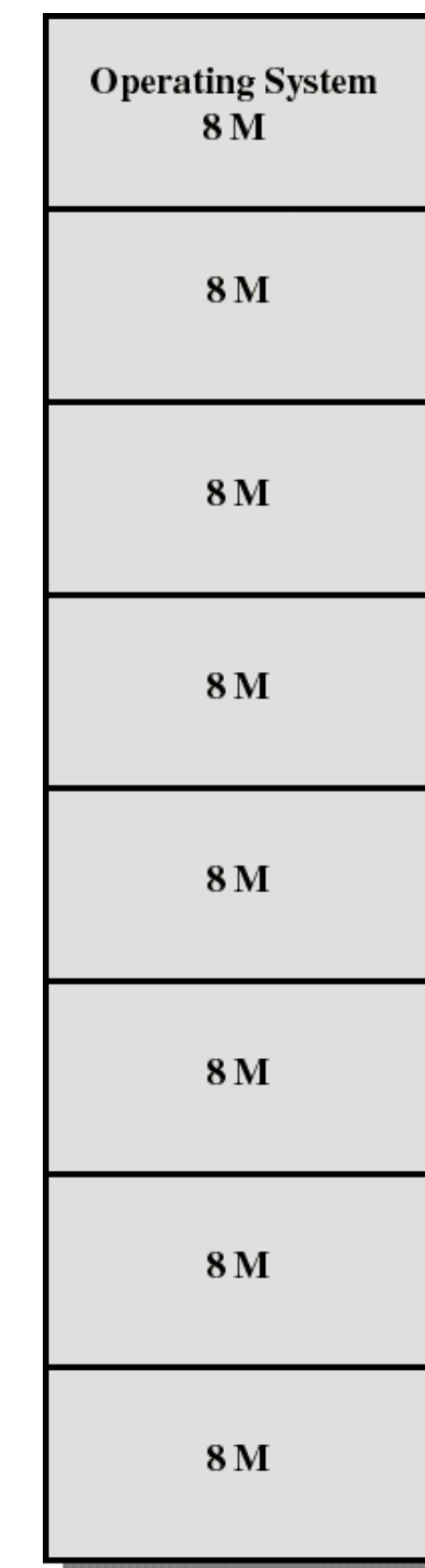
0	7
1	8
2	9
3	10

Process C
page table

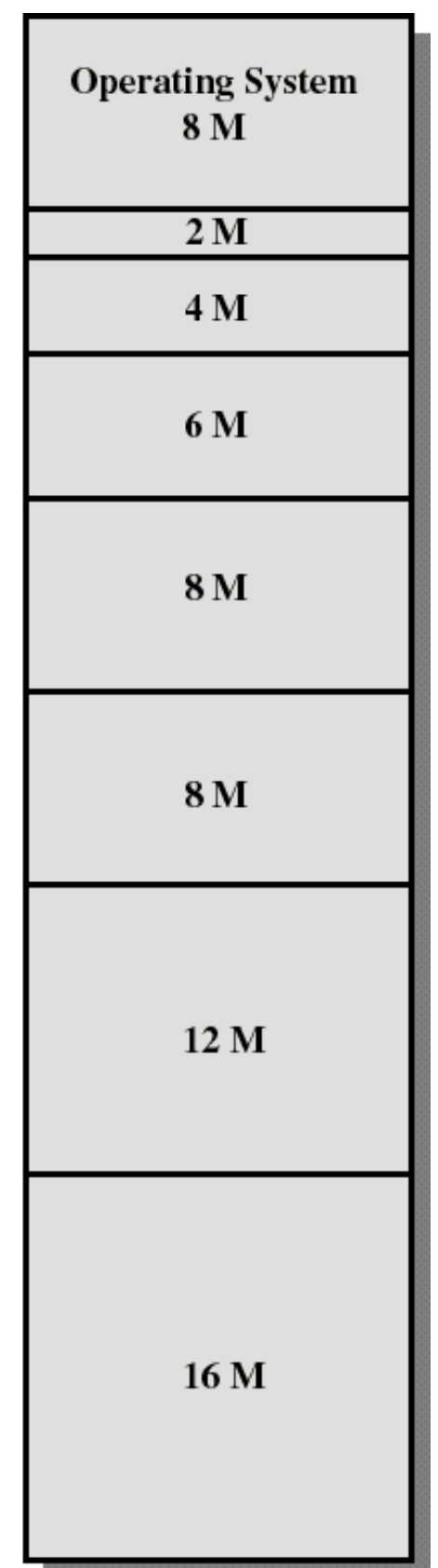
Phân trang đơn giản

Phân chia động

Equal-size partitions

Unequal-size partitions

Phân chia cố định

7.3 Các mô hình quản lý bộ

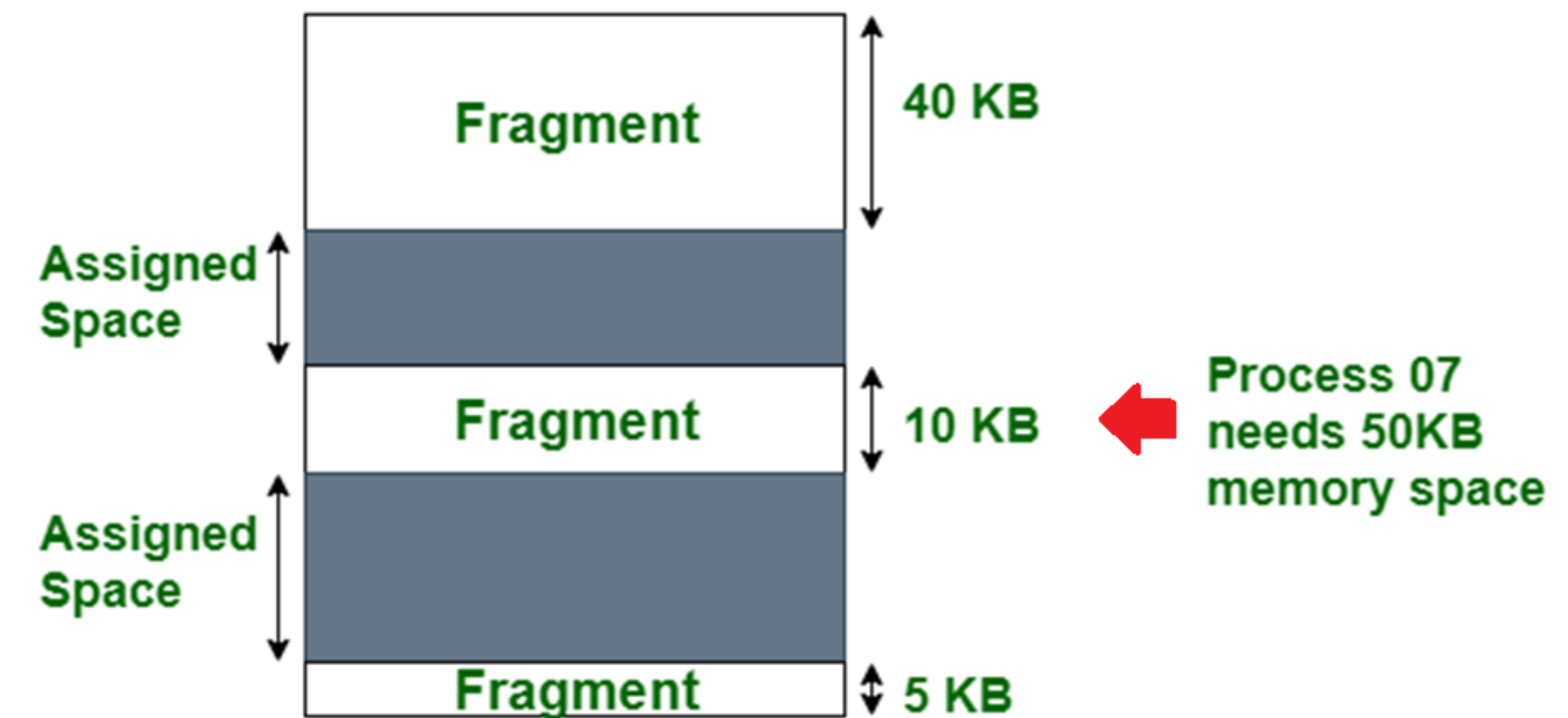

Sharing is learning

Hiện tượng phân mảnh bộ nhớ (fragmentation)

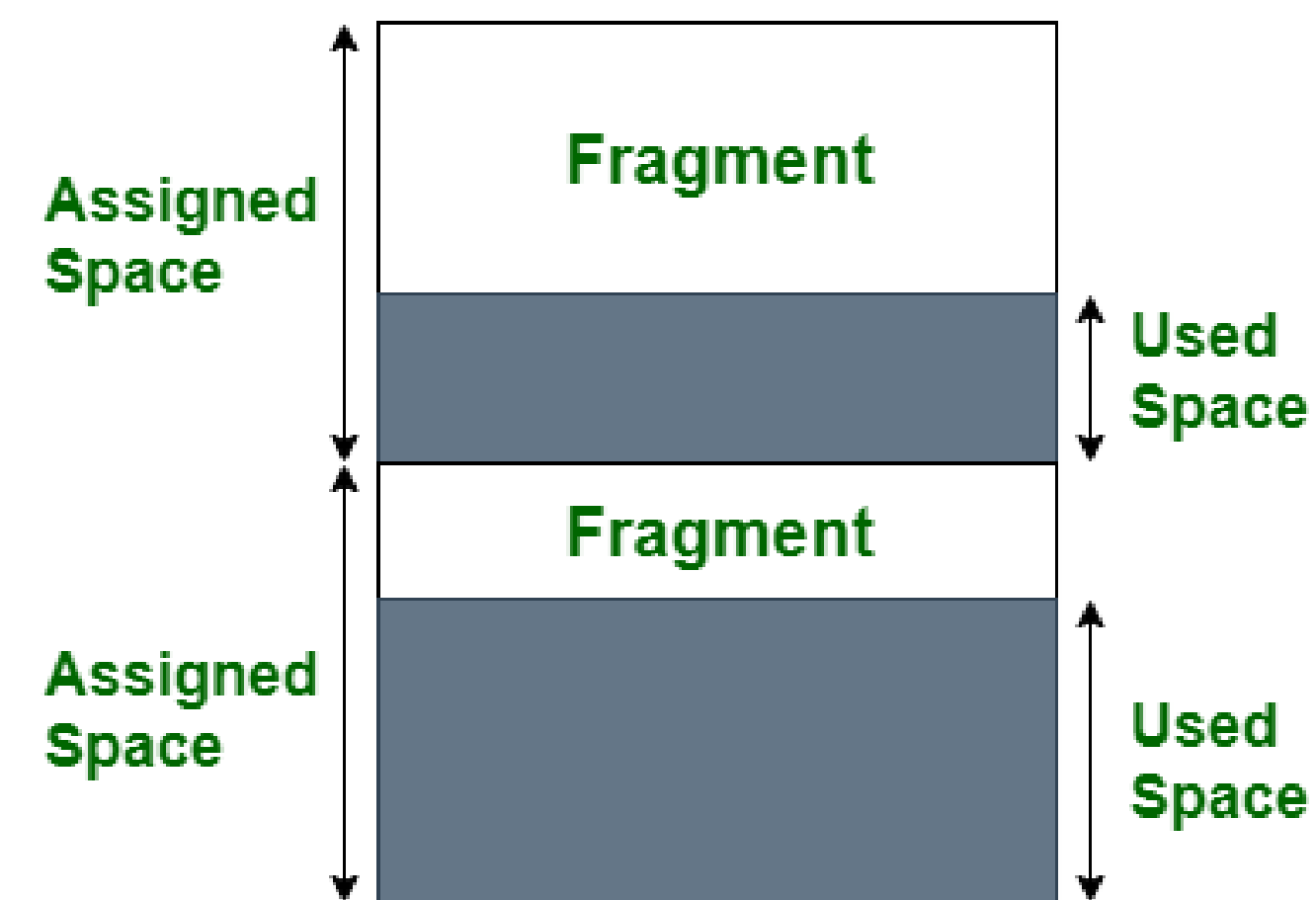
- **Hiện tượng phân mảnh ngoại:** Kích thước không gian bộ nhớ tổng đủ thỏa mãn yêu cầu cấp phát, tuy nhiên không liên tục

=> Giải pháp: Dùng cơ chế compaction

- **Hiện tượng phân mảnh nội:** Kích thước vùng nhớ cấp phát lớn hơn yêu cầu

=> Giải pháp: sử dụng các chiến lược placement

Internal Fragmentation

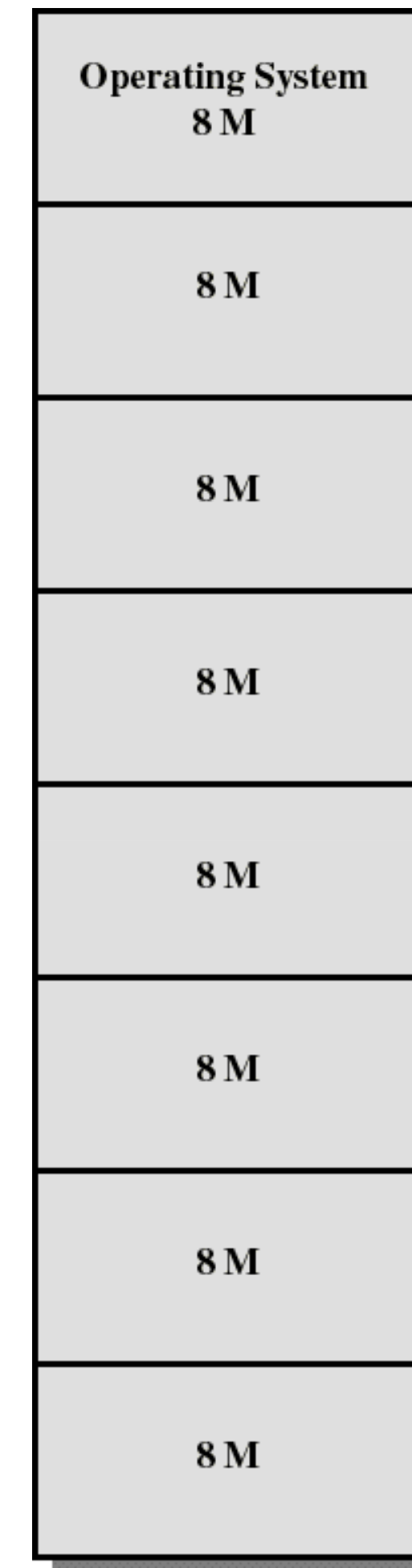
7.3 Các mô hình quản lý bộ nhớ

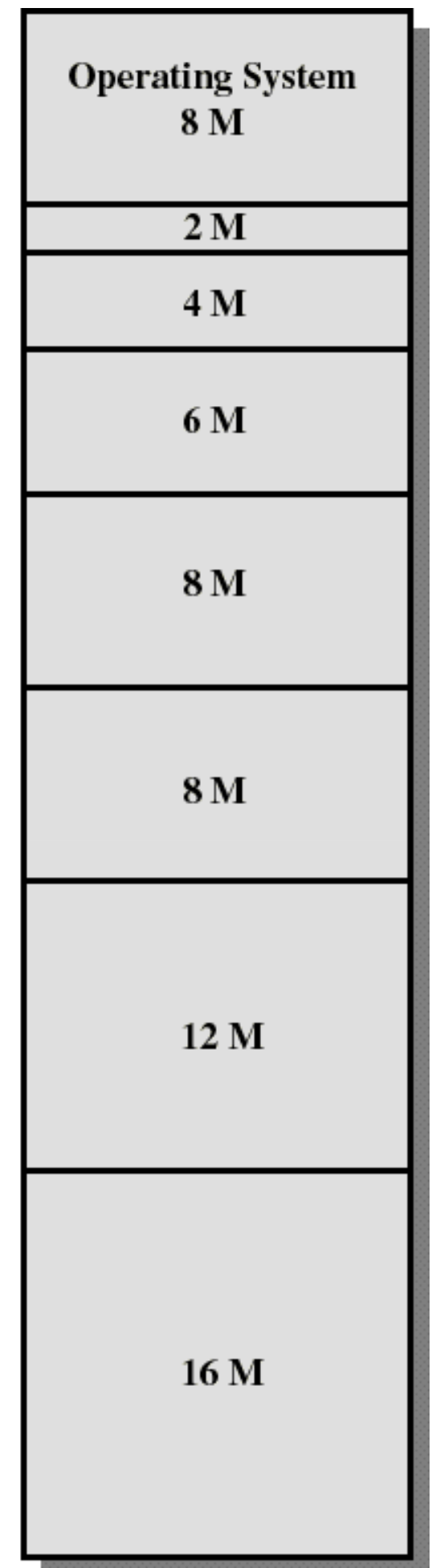
Sharing is learning

Phân chia cố định (Fixed partitioning)

- Bộ nhớ chính chia thành nhiều phần, có kích thước bằng hoặc khác nhau.
- Process nào nhỏ hơn kích thước partition thì có thể nạp vào.
- Nếu process có kích thước lớn hơn => Overlay.
- **Nhận xét:** kém hiệu quả do bị phân mảnh nội.

Equal-size partitions

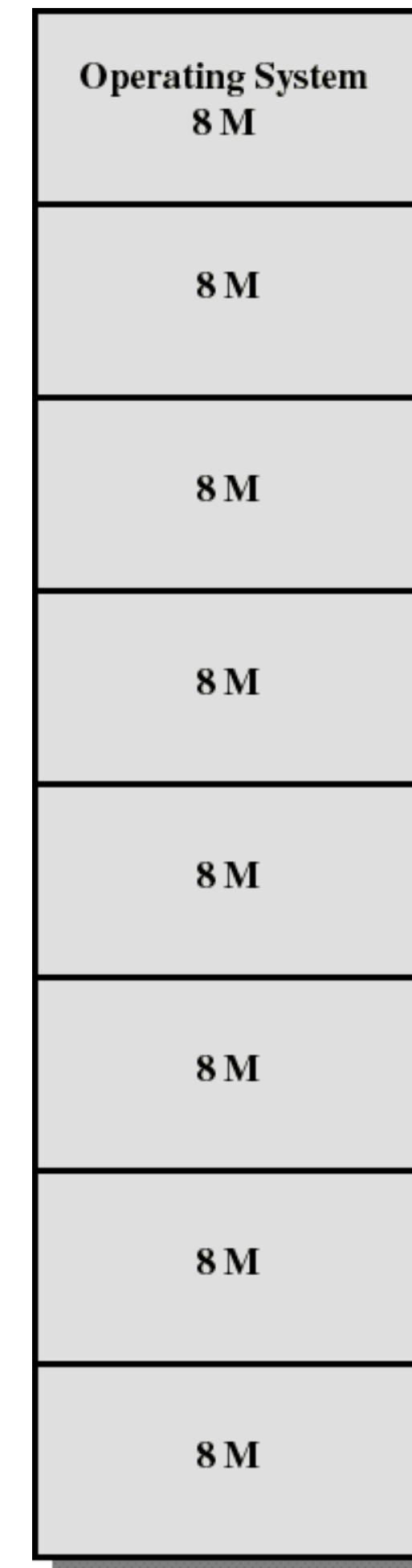

Unequal-size partitions

7.3 Các mô hình quản lý bộ nhớ

Phân chia cố định (Fixed partitioning)

- Chiến lược placement với partition cùng kích thước:
 - Còn partition trống => nạp vào.
 - Không còn partition trống => swap process đang bị blocked ra bộ nhớ phụ, nhường chỗ cho process mới.

Equal-size partitions

Sharing is learning

7.3 Các mô hình quản lý bộ nhớ

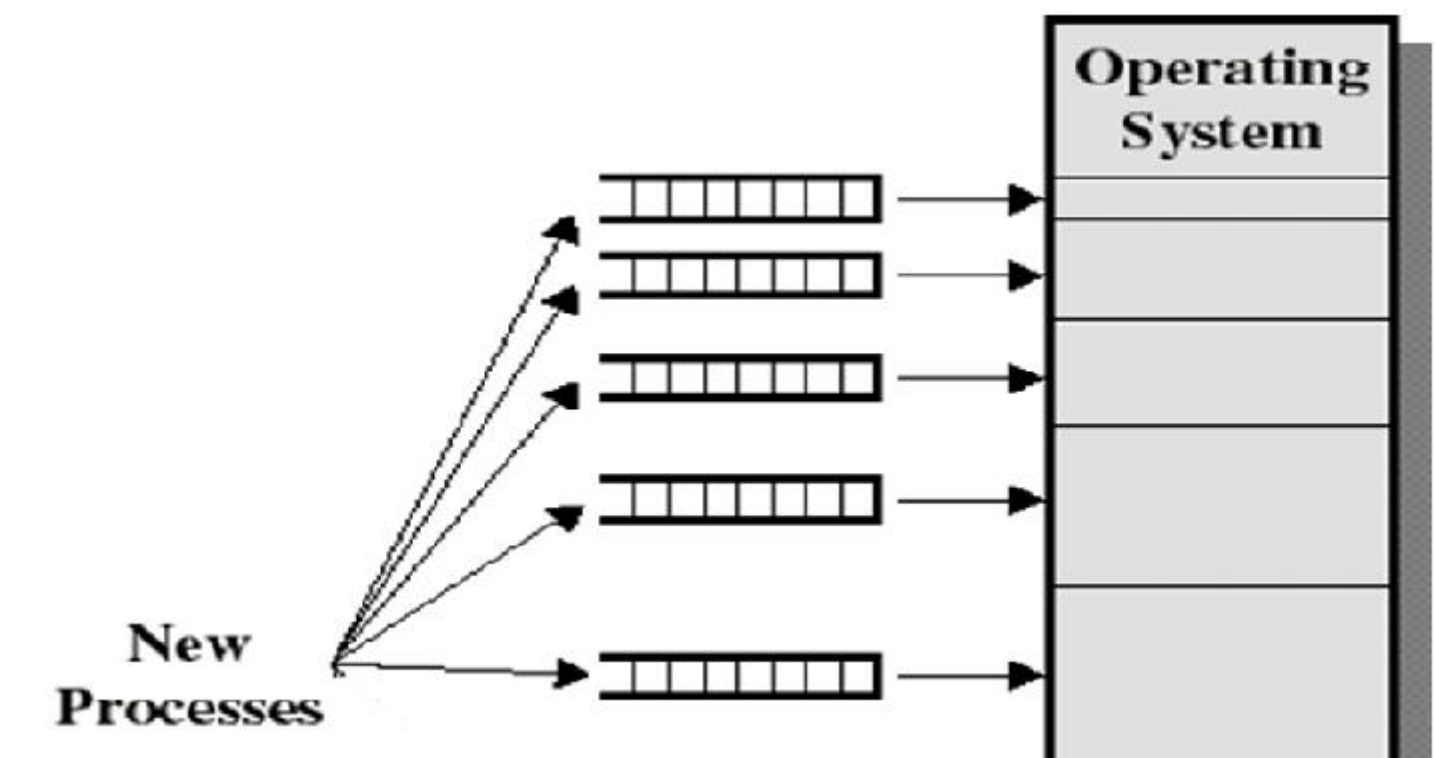
Sharing is learning

Phân chia cố định (Fixed partitioning)

- Chiến lược placement với partition khác kích thước:

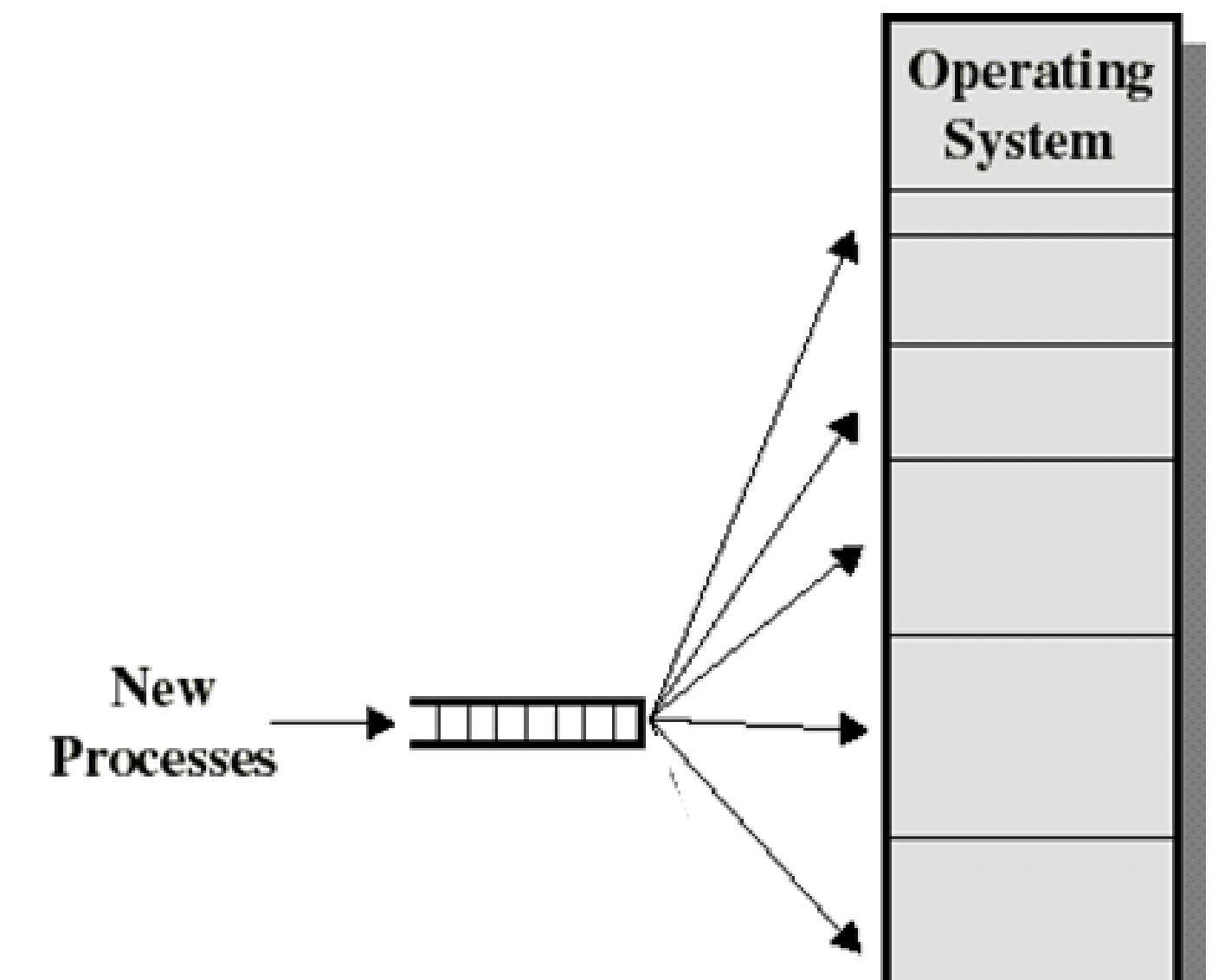
+ Giải pháp 1: Sử dụng nhiều hàng đợi

- Mỗi process xếp hàng vào partition nhỏ nhất phù hợp.
- **Ưu điểm:** giảm thiểu phân mảnh nội.
- **Nhược điểm:** Có thể có hàng đợi trống.

+ Giải pháp 2: Sử dụng 1 hàng đợi

- Chỉ có một hàng đợi chung cho tất cả partition.
- Khi cần nạp process => chọn partition nhỏ nhất.

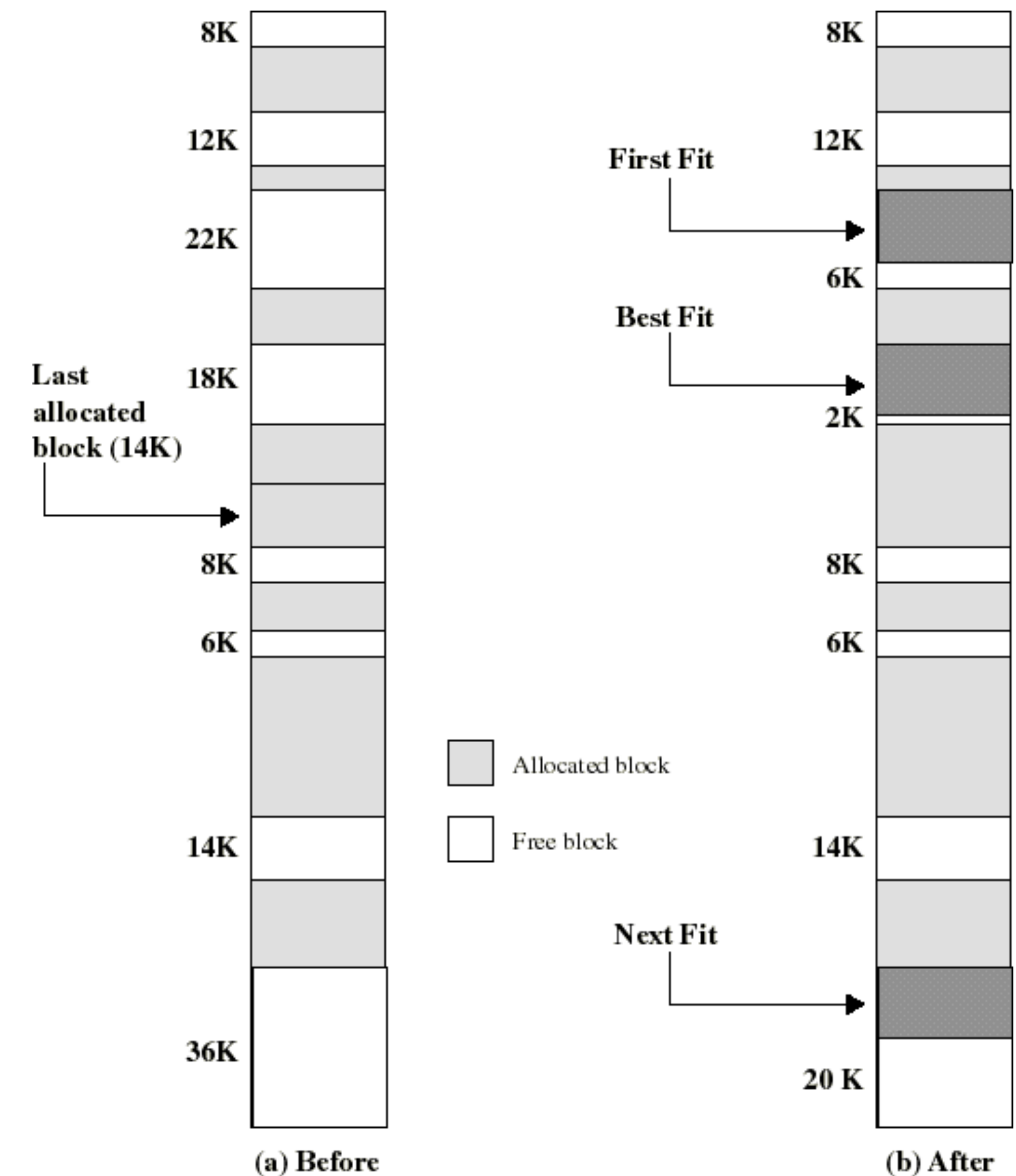
7.3 Các mô hình quản lý bộ nhớ

Sharing is learning

Phân chia động (dynamic partitioning)

- Số lượng partition và kích thước không cố định, có thể khác nhau.
- Mỗi process được cấp phát chính xác dung lượng bộ nhớ cần thiết.
- **Nhận xét:** gây hiện tượng phân mảnh ngoại.

Example Memory Configuration Before and After Allocation of 16 Kbyte Block

7.3 Các mô hình quản lý bộ nhớ

Sharing is learning

Phân chia động (dynamic partitioning)

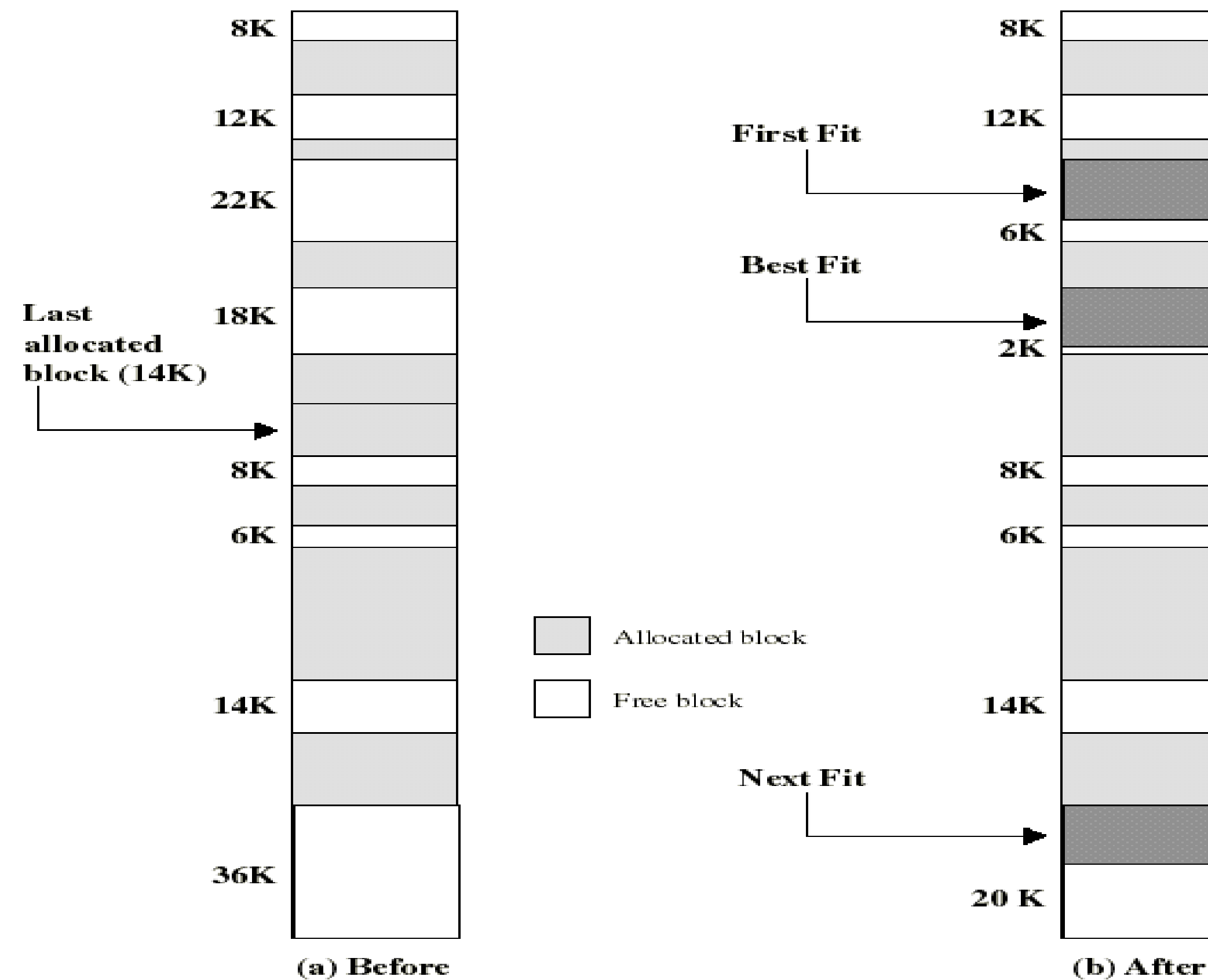
- **Chiến lược placement (giúp giảm chi phí compaction):**
 - Best-fit: chọn khối nhớ trống phù hợp nhỏ nhất.
 - First-fit: chọn khối nhớ trống phù hợp đầu tiên kể từ đầu bộ nhớ.
 - Next-fit: Chọn khối nhớ trống phù hợp đầu tiên kể từ vị trí cấp phát cuối cùng.
 - Worst-fit: chọn khối nhớ trống lớn nhất.

7.3 Các mô hình quản lý bộ nhớ

Phân chia động (dynamic partitioning)

Sharing is learning

Example Memory Configuration Before and After Allocation of 16 Kbyte Block

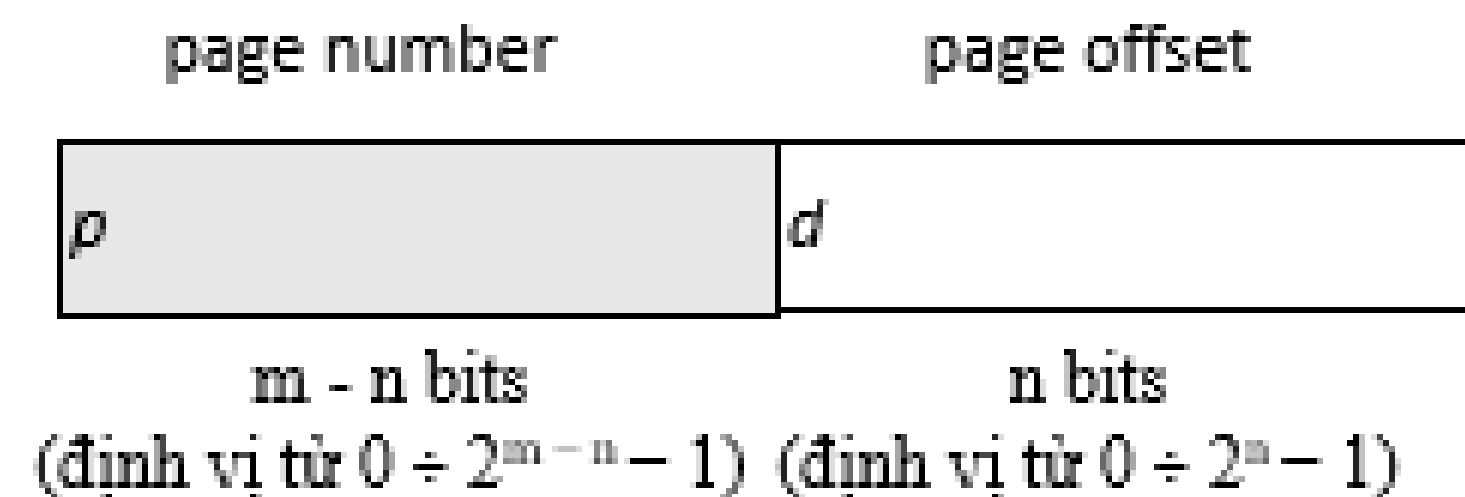
7.3 Các mô hình quản lý bộ nhớ

Sharing is learning

Phân chia trang (paging)

- Chia nhỏ bộ nhớ vật lý thành các khối nhỏ có kích thước bằng nhau (frames). Kích thước của frame là lũy thừa của 2 (từ 512 bytes đến 16MB).
- Chia bộ nhớ luận lý của tiến trình thành các khối nhỏ có kích thước bằng nhau (pages). Địa chỉ luận lý gồm có: số hiệu trang (page number) và độ dời của địa chỉ tính từ đầu trang đó (page offset).

- Bảng phân trang (page table) dùng để ánh xạ địa chỉ luận lý thành địa chỉ thực.

Sharing is learning

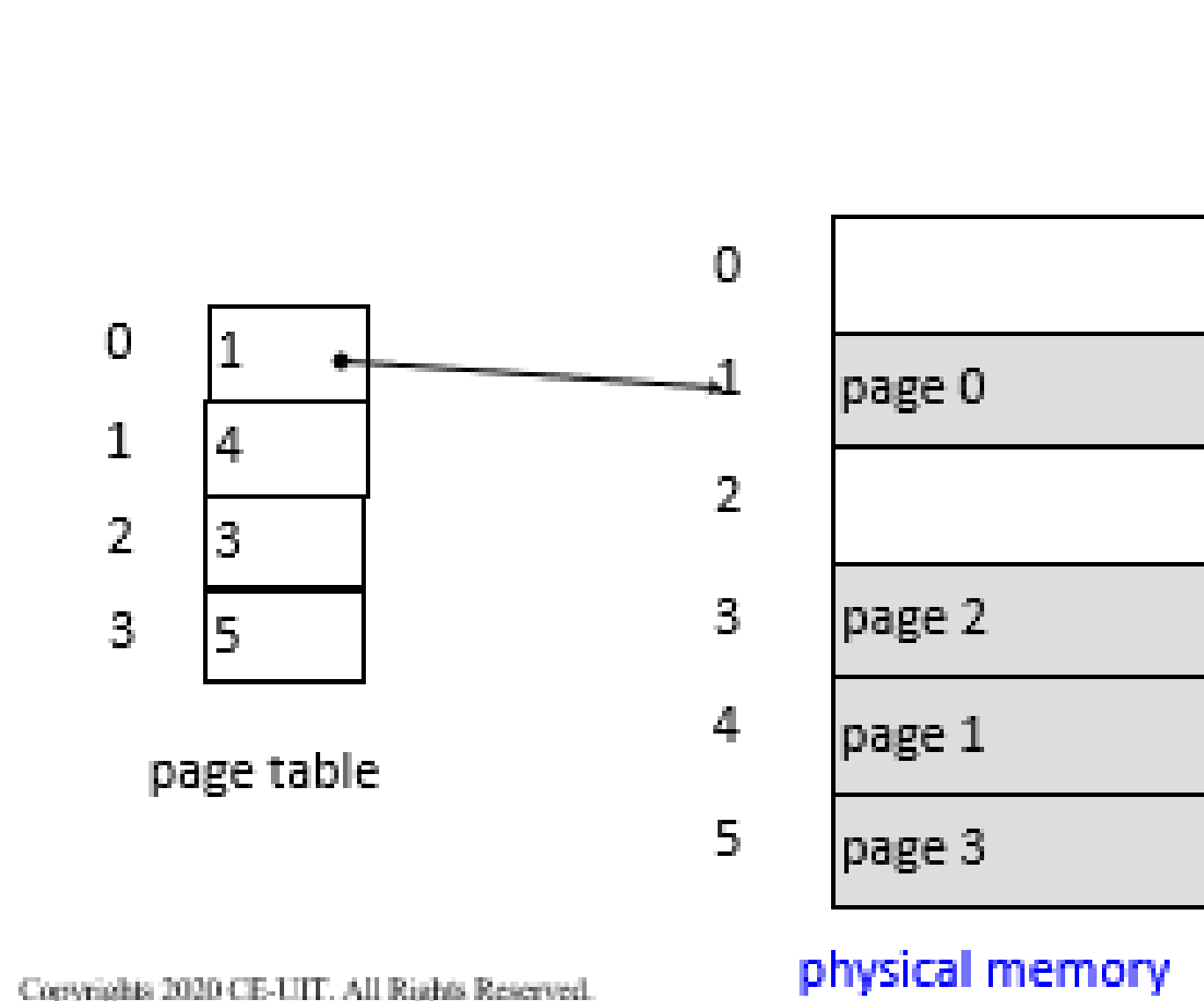
7.3 Các mô hình quản lý bộ nhớ

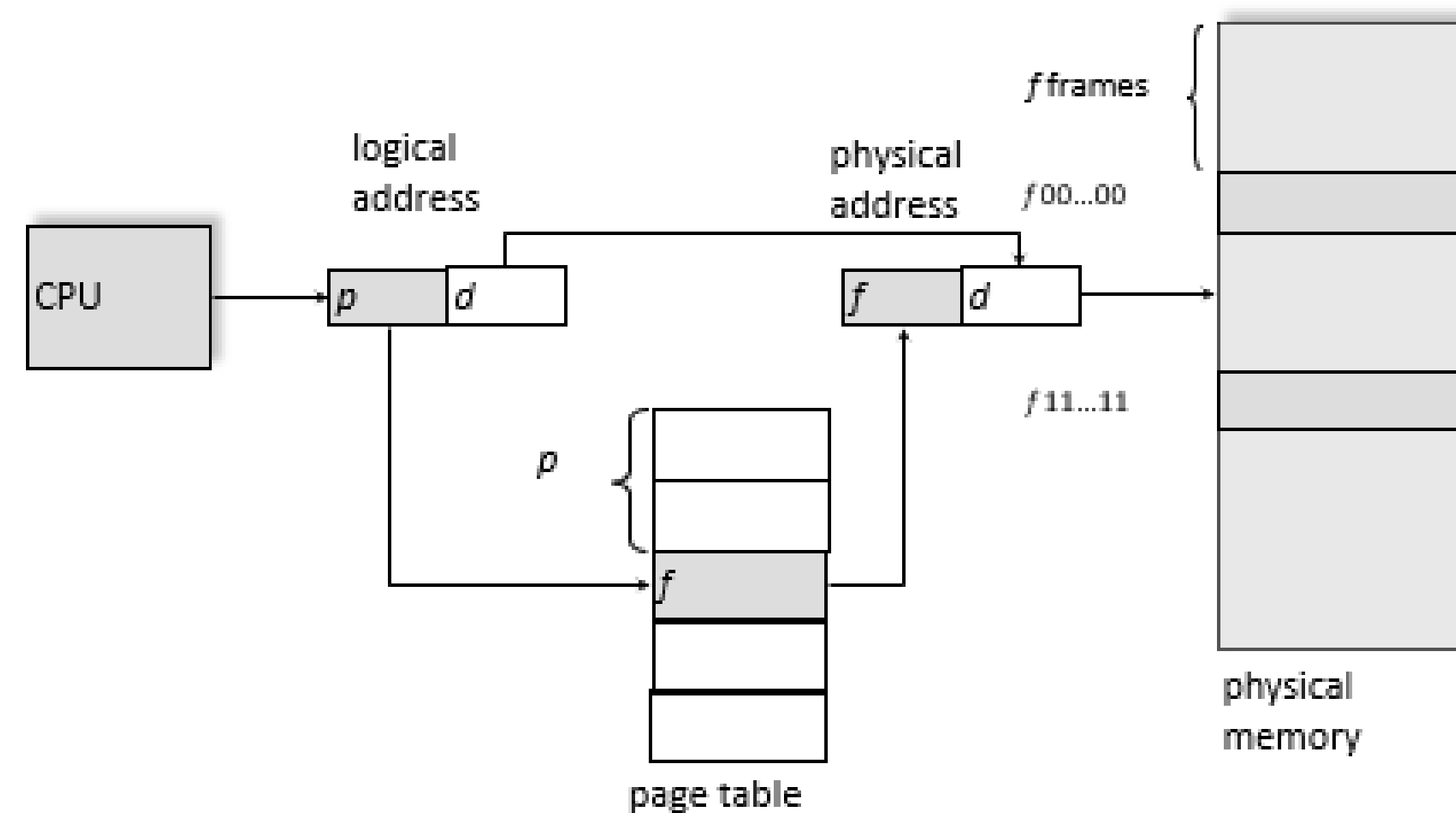
Sharing is learning

Chuyển đổi địa chỉ trong paging

- Mỗi page sẽ ứng với một frame và được tìm kiếm thông qua page table

Bảng phân trang (page table)

Chuyển đổi địa chỉ thông qua page table

7.3 Các mô hình quản lý bộ

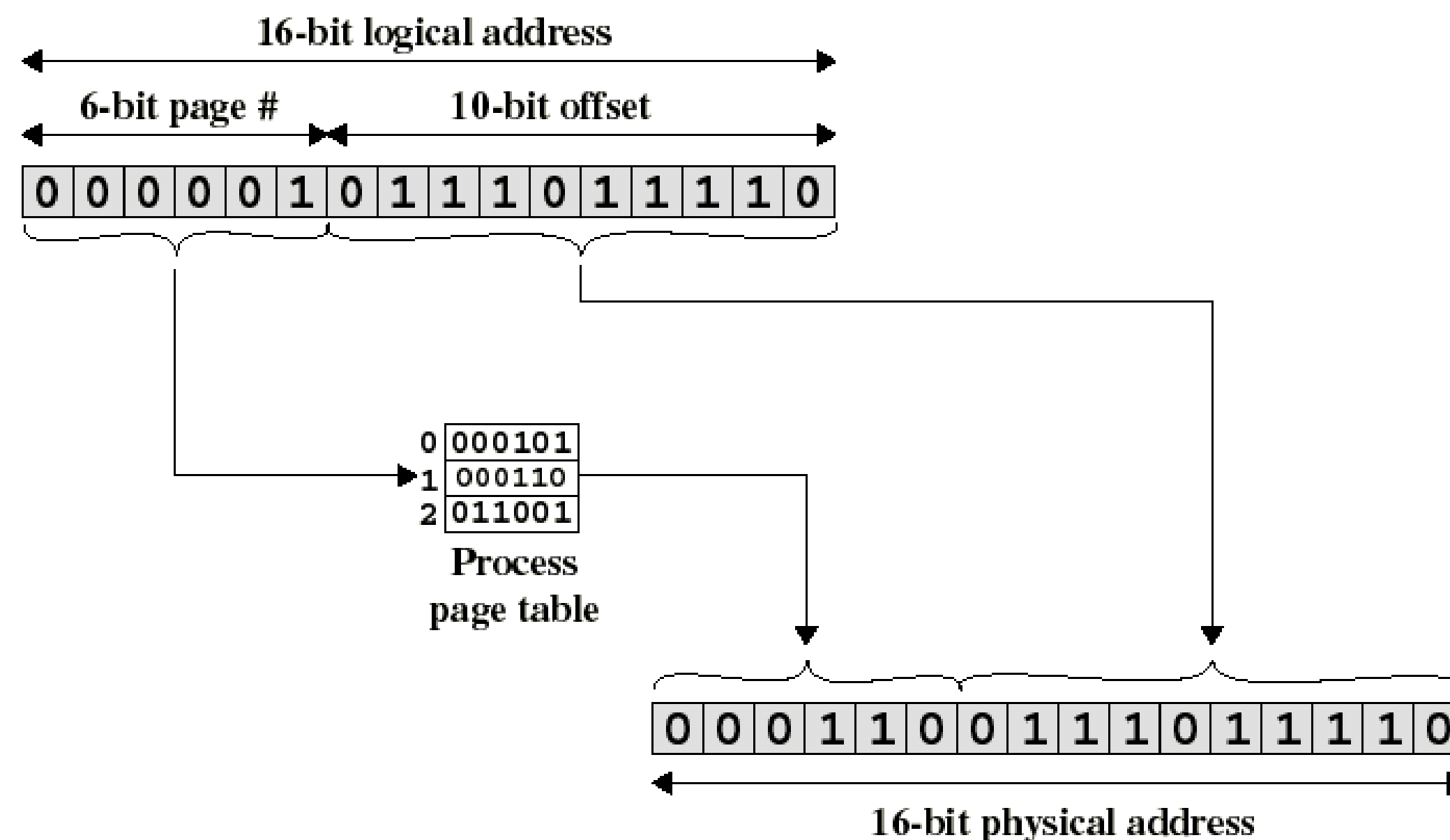
Sharing is learning

Ví dụ:

Câu 4: Nếu kích thước của không gian địa chỉ ảo là 2^{16} và kích thước của trang là 2^{10} . Hãy chuyển đổi địa chỉ luận lý sau sang 16 bit địa chỉ vật lý

0 0 0 0 0 1 0 1 1 1 0 1 1 1 1 0

Lời giải:

Sharing is learning

7.3 Các mô hình quản lý bộ

Sharing is learning

Câu hỏi trắc nghiệm

Xét một không gian địa chỉ có 8 trang, mỗi trang có kích thước 1KB, ánh xạ vào bộ nhớ vật lý có 32 khung trang.

- a) Địa chỉ logic gồm bao nhiêu bit?
- b) Địa chỉ physic gồm bao nhiêu bit?
- c) Bảng trang có bao nhiêu mục? Mỗi mục trong bảng trang cần bao nhiêu bit?

Giải:

- a) Địa chỉ logic: $\text{page} + \text{offset} = 3 + 10 = 13$
- b) Địa chỉ vật lý: $\text{frame} + \text{offset} = 5 + 10 = 15$
- c) Số mục của bảng trang = số trang = 8. Mỗi mục trong bảng trang cần 5 bit.

Sharing is learning

7.3 Các mô hình quản lý bộ

Sharing is learning

Translation look-aside buffers (TLBs)

Thời gian truy xuất hiệu dụng (Effective Access Time, EAT)

- Thời gian tìm kiếm trong TLB: ε
- Thời gian truy xuất bộ nhớ: x
- Hit ratio: tỉ số giữa số lần chỉ số trang được tìm thấy (hit) trong TLB và số lần truy xuất khởi nguồn từ CPU.
 - + Kí hiệu hit ratio: α

Thời gian cần thiết để có được chỉ số frame:

- Khi chỉ số trang có trong TLB (hit): $\varepsilon + x$
- Khi chỉ số trang không có trong TLB (miss): $\varepsilon + x + x$

• Thời gian truy xuất hiệu dụng:

$$\begin{aligned} \text{EAT} &= (\varepsilon + x) \alpha + (\varepsilon + 2x)(1 - \alpha) \\ &= (2 - \alpha) x + \varepsilon \end{aligned}$$

7.3 Các mô hình quản lý bộ

Sharing is learning

Ví dụ 1:

- Associative lookup = 20ns
- Memory access = 100ns
- Hit ratio = 0.8
- $EAT = (\epsilon + x) \alpha + (\epsilon + 2x)(1 - \alpha)$
 $= (20 + 100) * 0.8 + (20 + 200) * 0.2$
 $= 140ns$

Ví dụ 2:

- Associative lookup = 20ns
- Memory access = 100ns
- Hit ratio = 0.98
- $EAT = (\epsilon + x) \alpha + (\epsilon + 2x)(1 - \alpha)$
 $= (20 + 100) * 0.98 + (20 + 200) * 0.02$
 $= 122ns$

7.3 Các mô hình quản lý bộ

Sharing is learning

Bài tập:

Xét một hệ thống sử dụng kỹ thuật phân trang, với bảng trang được lưu trữ trong bộ nhớ chính. Thời gian cho một lần truy xuất bộ nhớ bình thường là 200ns.

- a) Nếu không dung TLB, tổng cộng mất bao nhiêu thời gian cho một thao tác tìm dữ liệu trong hệ thống này?
- b) Nếu sử dụng TLB với hit ratio (tỷ lệ tìm thấy) là 75% thời gian để tìm trong TLB xem như bằng 0, tính thời gian truy xuất bộ nhớ trong hệ thống (effective memory reference time).

Giải:

- a) Không dung TLB, để tìm một dữ liệu khi biết địa chỉ luận lý của nó cần 2 thao tác truy xuất bộ nhớ. Mỗi lần truy xuất bộ nhớ tốn 200ns · 2 thao tác truy xuất bộ nhớ tốn $2 * 200 = 400\text{ns}$

a) $EAT = (0 + 200) * 0.75 + (0 + 200 + 200) * 0.25 = 250\text{ns}$

7.3 Các mô hình quản lý bộ

Sharing is learning

Chuyển đoạn địa chỉ:

Cho bảng phân đoạn sau. Hãy cho biết địa chỉ vật lý tương ứng với các địa chỉ luận lý sau:

Segment	Base	Length
0	219	600
1	2300	14
2	90	100
3	1327	580
4	1952	96

a) 0, 430

b) 1, 10

c) 2, 500

Giải:

a) Dữ liệu đang ở đoạn 0 và vị trí thứ 430 trong đoạn 0.

Đoạn 0 có $\text{length} = 600$, $430 < 600$ · Địa chỉ hợp lý
· Địa chỉ vật lý tương ứng $= 219 + 430 = 649$

b) Địa chỉ vật lý 2310

c) Không có địa chỉ vật lý tương ứng.

Sharing is learning

IV. Bộ nhớ ảo

Sharing is learning

1. Tổng quan

Bộ nhớ ảo (virtual memory): Bộ nhớ ảo là một kỹ thuật cho phép xử lý một tiến trình không được nạp toàn bộ vào bộ nhớ vật lý.

Ưu điểm:

- Số lượng process trong bộ nhớ nhiều hơn
- Một process có thể thực thi ngay cả khi kích thước của nó lớn hơn bộ nhớ thực
- Giảm nhẹ công việc của lập trình viên

Bộ nhớ ảo

Sharing is learning

Lựa chọn nào dưới đây KHÔNG phải là ưu điểm của bộ nhớ ảo?

(Đề CK 2018 – 2019)

- A. Số lượng tiến trình trong bộ nhớ nhiều hơn.
- B. Một tiến trình có thể thực thi ngay cả khi kích thước của nó lớn hơn bộ nhớ thực.
- ☒ C. Giảm thời gian truy xuất bộ nhớ.
- D. Giảm nhẹ công việc của lập trình viên

Sharing is learning

2. Cài đặt bộ nhớ ảo

Có hai kỹ thuật

- Phân trang theo yêu cầu (Demand Paging)
- Phân đoạn theo yêu cầu (Demand Segmentation)

Phần cứng memory management phải hỗ trợ paging và/hoặc segmentation

OS phải quản lý sự di chuyển của trang/đoạn giữa bộ nhớ chính và bộ nhớ thứ cấp

3. Phân trang theo yêu cầu (Demand paging)

Các trang của tiến trình chỉ được nạp vào bộ nhớ chính khi được yêu cầu.

Page-fault: khi tiến trình tham chiến đến một trang không có trong bộ nhớ chính (valid bit) thì phần cứng sẽ gây ra một lỗi trang (page-fault).

Khi có page-fault thì phần cứng sẽ gây ra một ngắt (page-fault trap) kích khởi page-fault service routine (PFSR).

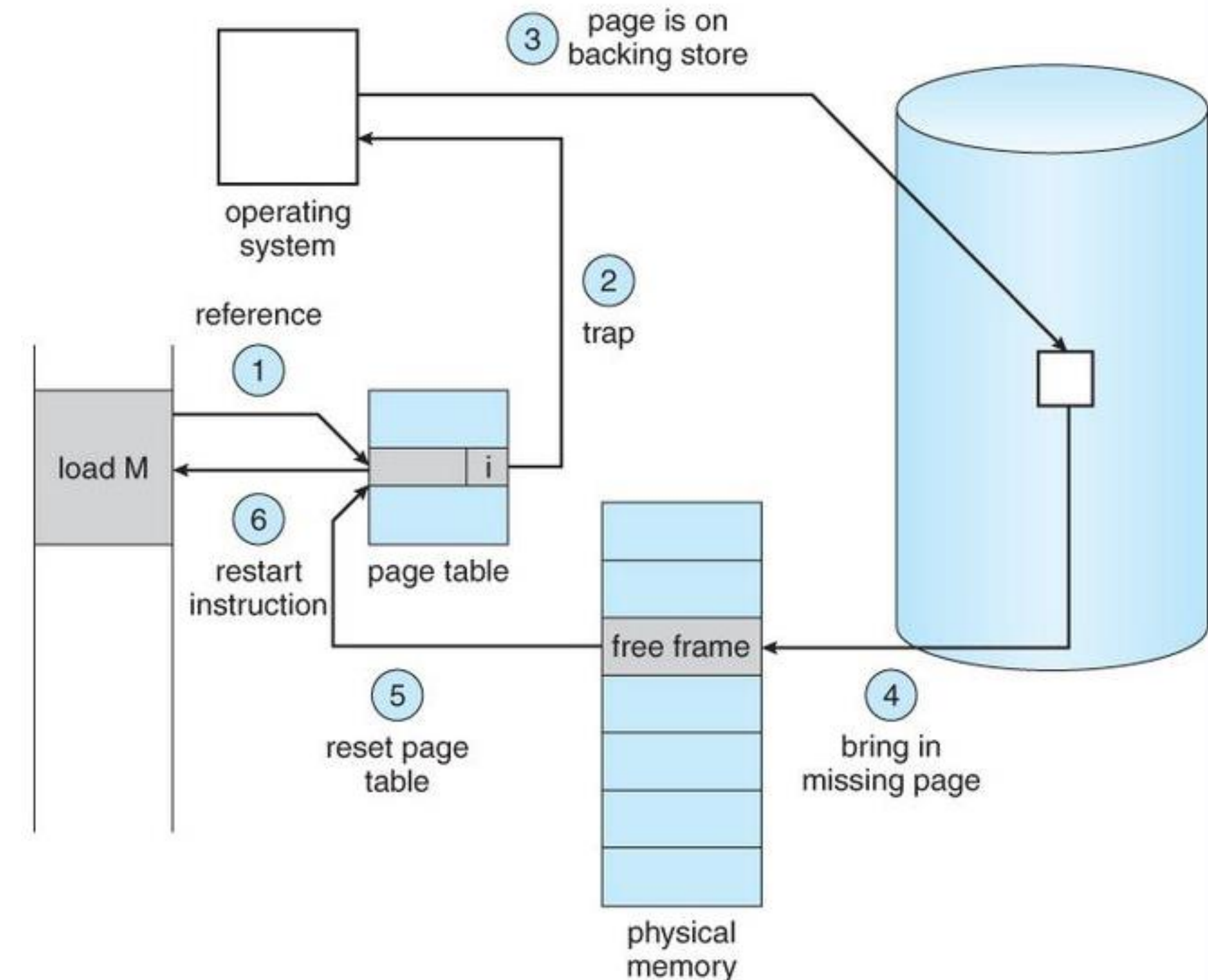
Bộ nhớ ảo

Sharing is learning

PFSR

- Chuyển process về trạng thái blocked
- Phát ra một yêu cầu đọc đĩa để nạp trang được tham chiếu vào một frame trống; trong khi đợi I/O, một process khác được cấp CPU để thực thi
- Sau khi I/O hoàn tất, đĩa gây ra một ngắt đến hệ điều hành; PFSR cập nhật page table và chuyển process về trạng thái ready.

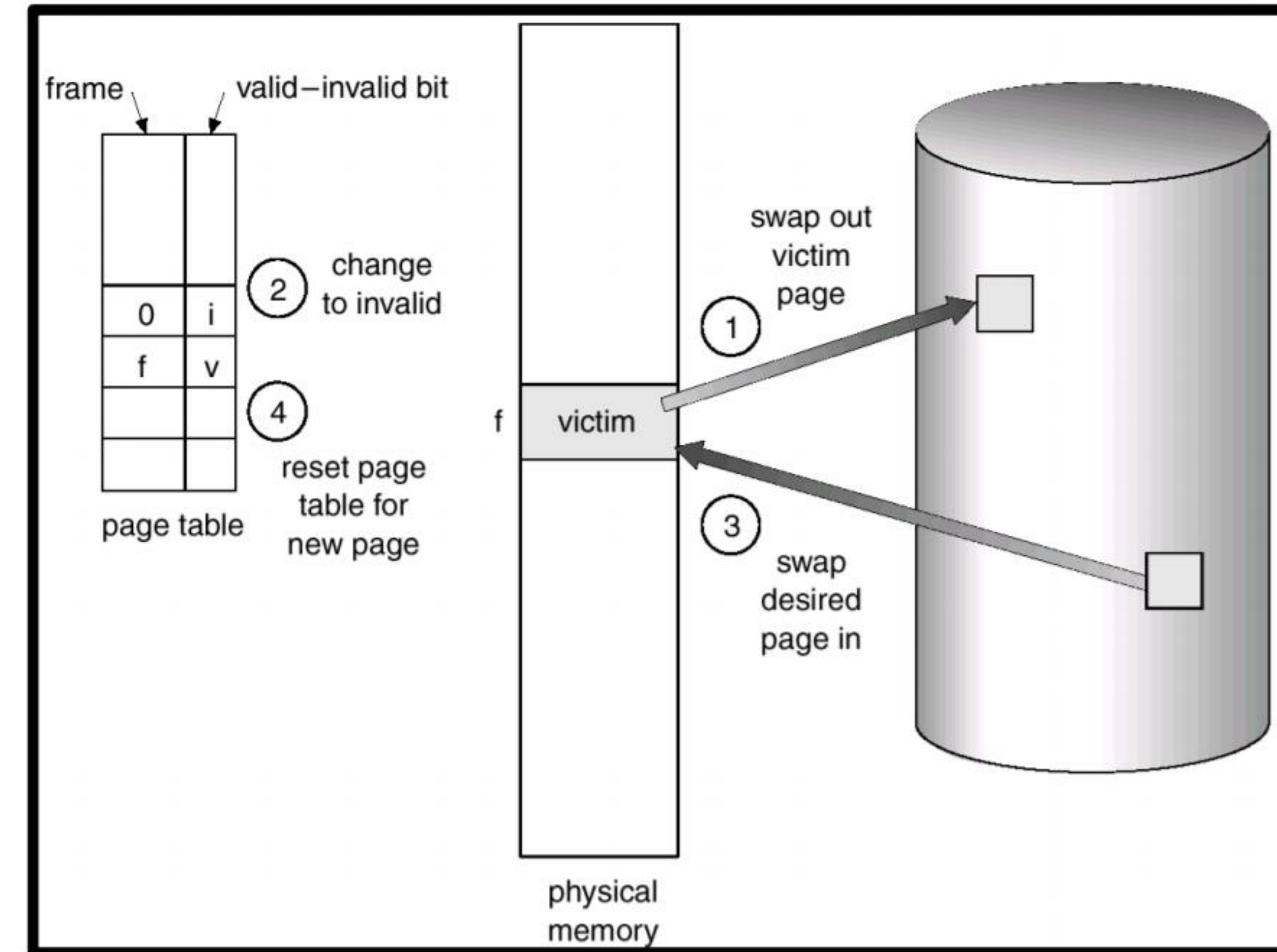
Bộ nhớ ảo

Sharing is learning

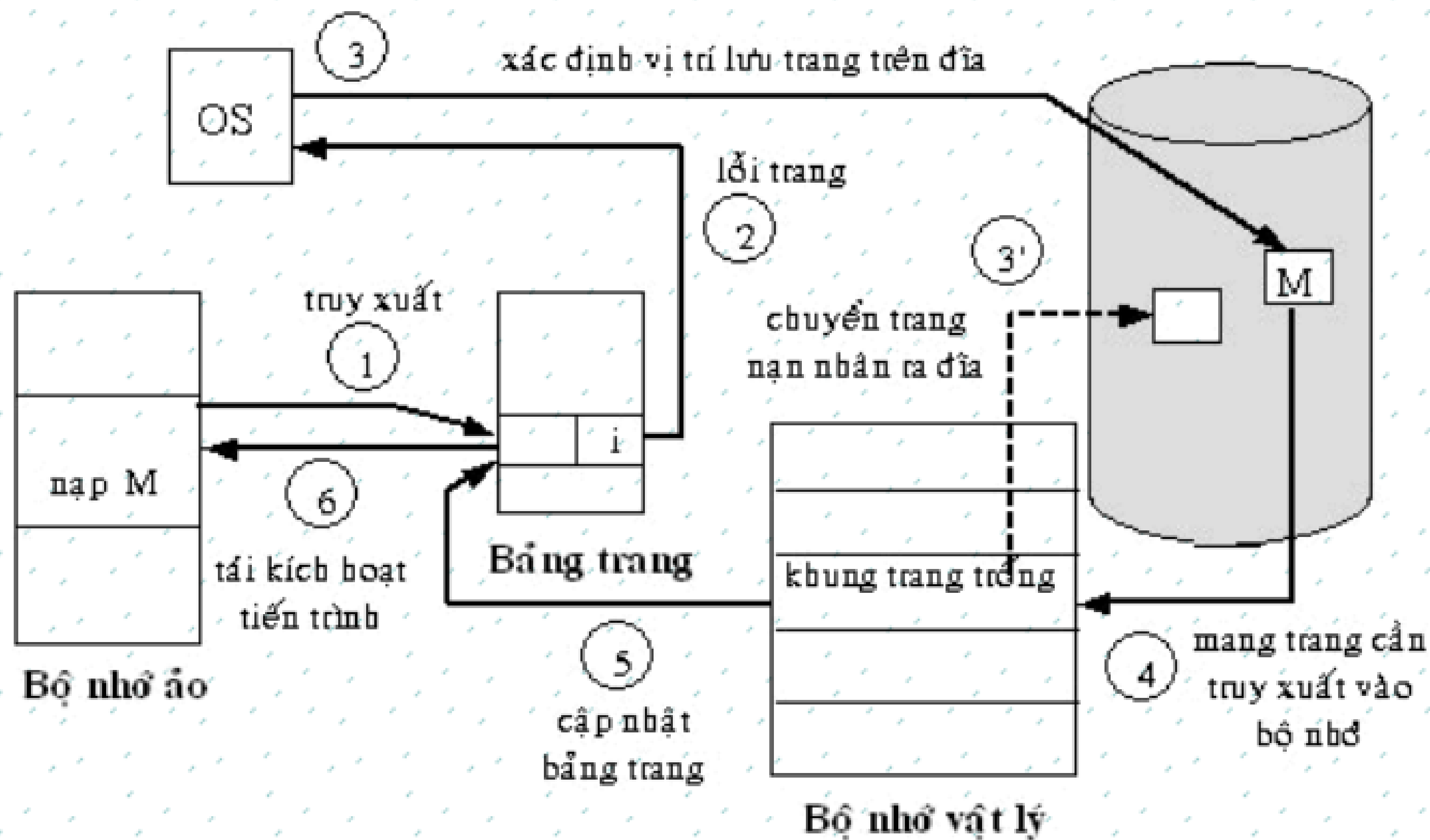
PFSR

- Xác định vị trí trên đĩa của trang đang cần.
- Tìm một frame trống
 - Nếu có frame trống thì dùng nó
 - Nếu không có frame trống thì dùng một giải thuật thay trang để chọn một trang hi sinh (victim page)
- Đọc trang đang cần vào frame trống, cập nhật page table và frame table tương ứng

Bộ nhớ ảo

PFSR

Hình 2.26 Các giai đoạn xử lý lỗi trang

4. Giải thuật thay trang

Dữ liệu cần biết:

- Số khung trang
- Tình trạng ban đầu (thường là trống)
- Chuỗi tham chiếu

4. Giải thuật thay trang

Ví dụ: Xét chuỗi truy xuất bộ nhớ sau

1, 2, 3, 4, 3, 5, 1, 6, 2, 1, 2, 3, 7, 5, 3, 2, 1, 2, 3, 6

Giả sử có 4 khung trang và ban đầu các khung trang **đều trống**, có bao nhiêu lỗi trang xảy ra?

4. Giải thuật thay trang

1, 2, 3, 4, 3, 5, 1, 6, 2, 1, 2, 3, 7, 5, 3, 2, 1, 2, 3, 6

Giải thuật **FIFO** (first-in, first-out)

	1	2	3	4	3	5	1	6	2	1	2	3	7	5	3	2	1	2	3	6
→ 0	1	1	1	1	1	5	5	5	5	5	5	3	3	3	3	3	3	2	2	2
1		2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	7	7	7	7	7	7	3	3
2			3	3	3	3	3	6	6	6	6	6	6	5	5	5	5	5	5	6
3				4	4	4	4	4	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1
*	*	*	*	*		*	*	*	*			*	*	*			*	*	*	*

⇒ 15 page-fault

4. Giải thuật thay trang

1, 2, 3, 4, 3, 5, 1, 6, 2, 1, 2, 3, 7, 5, 3, 2, 1, 2, 3, 6

Giải thuật **OPT** (optimal)

	1	2	3	4	3	5	1	6	2	1	2	3	7	5	3	2	1	2	3	6
0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	6
1		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
2			3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
3				4	4	5	5	6	6	6	6	6	7	5	5	5	5	5	5	5
*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

X

⇒ 9 page-fault

4. Giải thuật thay trang

1, 2, 3, 4, 3, 5, 1, 6, 2, 1, 2, 3, 7, 5, 3, 2, 1, 2, 3, 6

Giải thuật **LRU** (Least Recently Used)

	1	2	3	4	3	5	1	6	2	1	2	3	7	5	3	2	1	2	3	6
0	1	1	1	1	1	5	5	5	5	5	5	3	3	3	3	3	3	3	3	3
1		2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	5	5	5	5	5	5	5
2			3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6
3				4	4	4	4	6	6	6	6	6	7	7	7	7	1	1	1	1
*	*	*	*	*		*	*	*	*			*	*	*			*			*

⇒ 13 page-fault

5. Vấn đề cấp phát Frames

OS phải quyết định cấp cho mỗi process bao nhiêu frame.

- Cấp ít frame \Rightarrow nhiều page fault
- Cấp nhiều frame \Rightarrow giảm mức độ multiprogramming

5. Vấn đề cấp phát Frames

Chiến lược cấp phát tĩnh (fixed-allocation)

Số frame cấp cho mỗi process không đổi, được xác định vào thời điểm loading và có thể tùy thuộc vào từng ứng dụng (kích thước của nó,...)

Chiến lược cấp phát động (variable-allocation)

- ❖ Số frame cấp cho mỗi process có thể thay đổi trong khi nó chạy
 - Nếu tỷ lệ page-fault cao \Rightarrow cấp thêm frame
 - Nếu tỷ lệ page-fault thấp \Rightarrow giảm bớt frame
- ❖ OS phải mất chi phí để ước định các process

Bộ nhớ ảo

Sharing is learning

Trong kỹ thuật cài đặt bộ nhớ ảo sử dụng phân trang theo yêu cầu, khi sử dụng chiến lược cấp phát động, số lượng khung trang (frame) được cấp cho một tiến trình sẽ thay đổi như thế nào nếu tỷ lệ lỗi trang (page fault) cao?

(Đề CK 2018 – 2019)

A. Giảm xuống

☒ B. Tăng lên

C. Không thay đổi

D. Bị hệ thống thu hồi toàn bộ

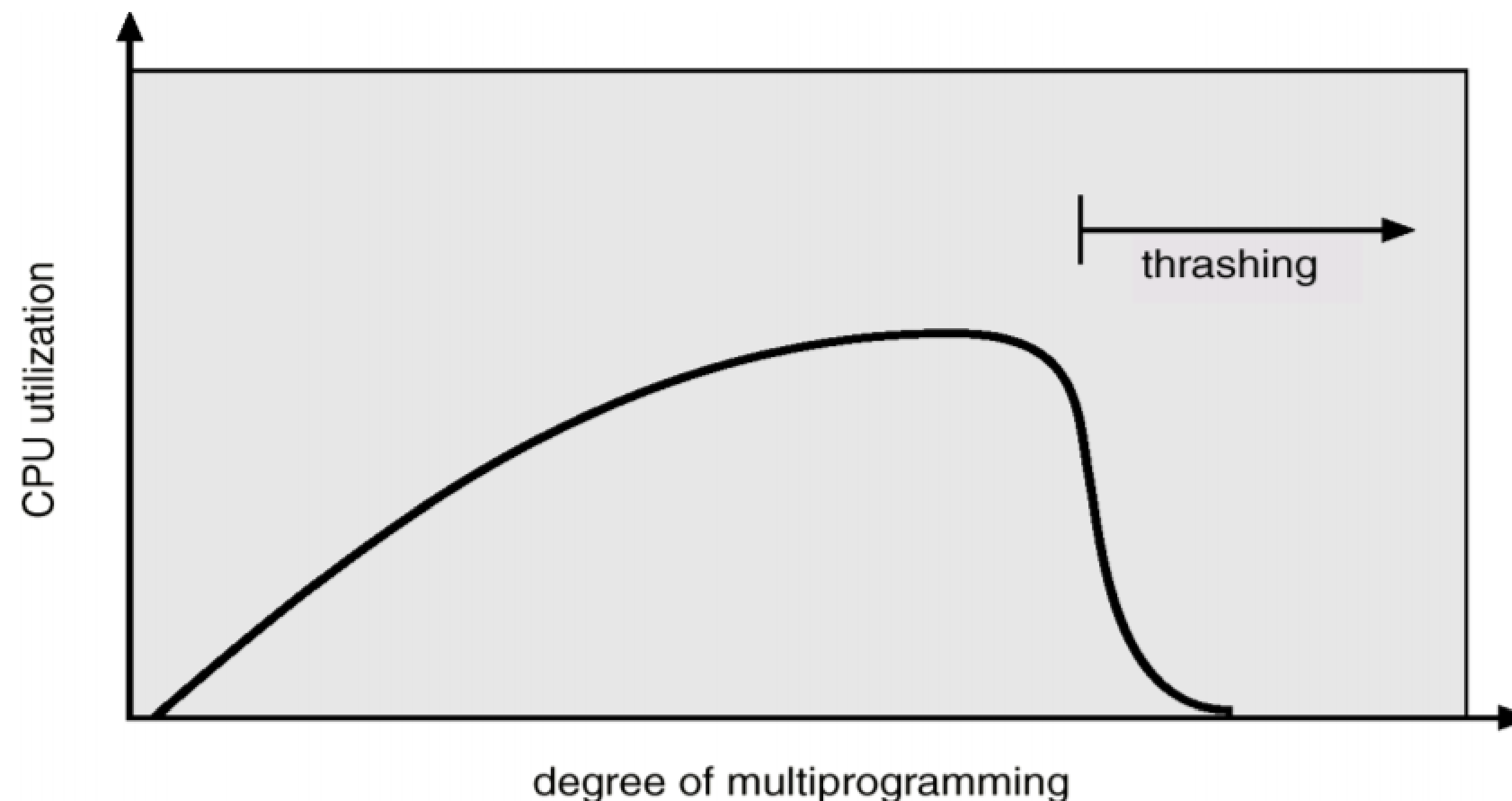

Sharing is learning

6. Vấn đề Thrashing

Nếu một process không có đủ số frame cần thiết thì tỉ số page faults/sec rất cao.

Thrashing: hiện tượng các trang nhớ của một process bị hoán chuyển vào/ra liên tục

BAN HỌC TẬP KHOA CÔNG NGHỆ PHẦN MỀM

CHUỖI TRAINING CUỐI HỌC KÌ II NĂM HỌC 2020 - 2021

Sharing is learning

HẾT

**CẢM ƠN CÁC BẠN ĐÃ THEO DÕI.
CHÚC CÁC BẠN CÓ KẾT QUẢ THI THẬT TỐT!**

Ban học tập

Khoa Công Nghệ Phần Mềm
Trường ĐH Công Nghệ Thông Tin
ĐHQG Hồ Chí Minh

Email / Group

bht.cnpm.uit@gmail.com
fb.com/groups/bht.cnpm.uit
<https://www.facebook.com/bhtcnpm>